

The Diak logo is located in the top right corner of the page. It consists of the word "Diak" in a bold, sans-serif font. The letter "i" has a small crossbar, and the letter "k" has a small crossbar. The logo is green.

Maria Lyyra
Lemmikki Renqvist
Elena Uzlyakova
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Sairaanhoitaja YAMK
Sosionomi YAMK
Opinnäytetyö, 2019

KARTOITUS MAAHANMUUTTAJIEN KOKEMUKSISTA JA NÄKEMYKSISTÄ EROTILANTEESSA TUKEMISESTA

TIIVISTELMÄ

Maria Lyyra, Lemmikki Renqvist ja Elena Uzlyakova
Kartoitus maahanmuuttajien kokemuksista ja näkemyksistä erotilanteessa tukemisesta
72 s., 4 liitettä
Joulukuu 2019
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ylempi koulutusohjelma
Sairaanhoitaja YAMK
Sosionomi YAMK

Opinnäytetyössä kartoitetaan kyselytutkimuksen avulla maahanmuuttajien kokemuksia ja ajatuksia erotilanteessa auttamisesta ja eropalveluista. Sen lisäksi selvitetään, minkälaista apua ja palvelua vastaajat toivovat tai olisivat toivoneet eroprosessin aikana. Kysely toteutettiin sekä paperisena että sähköisenä kolmella eri kielellä: suomi, englanti ja venäjä. Kyselyn toteuttamiskoiksi valikoituivat Vantaalla sijaitsevat oppimis- ja tapaa- mispaikat Anticafe Vmeste, Silkinportin toimintakeskus, Vantaan kaupunki ja Hakunilan kansainvälinen yhdistys ry sekä Helsingissä sijaitseva Inkerikeskus ry. Sähköiset Webropol-kyselyt tehtiin Facebook-ryhmissä. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Vantaan perheneuvola. Tutkimuksen tulokset tiedotettiin työelämäkumppanille. Niiden pohjalta toteutettiin työpaja Vantaan perheneuvolan henkilökunnalle ideoiden kartoittamiseksi ja jatkotyöstämiseksi.

Teoriaosuudessa käsitellään eroaihetta parisuhteessa. Siihen esitetään maahanmuuttajanäkökulmia Suomessa sekä kerrotaan avusta ja tukemisesta erotilanteessa.

Opinnäytetyön aineisto kerättiin kyselylomakkeilla ja työpajatyöskentelyllä. Puolistrukturoidut kyselylomakkeet vietiin paperiversiona etukäteen valittuihin organisaatioihin sekä lähettämällä Webropol-kyselyn linkki neljään Facebook-ryhmään. Kysely alkoi maaliskuussa 2019 ja aineistoa kerättiin kuuden viikon ajan. Työpajatyöskentely toteutettiin perheneuvolan työkokouksessa toukokuussa 2019. Kyselytutkimuksen ja työpajan tuloksia voidaan käyttää perheneuvolan toiminnan ja eroauttamispalveluiden kehittämiseen.

Kysely osoitti, että maahanmuuttajien tietoisuus Vantaan eroauttamispalveluista oli melko vähäistä. Tunnetuimmat niistä olivat lastenvalvojan palvelut ja perheasioiden soveltelu. Palveluja käyttäneet kokivat ne myönteisinä ja olivat saaneet niistä apua. Erotilanteessa maahanmuuttajat kaipasivat apua varsinkin käytännön asioihin. Tärkeää oli myös palveluihin pääsy apua tarvittaessa. Työpajan pienryhmätyöskentelyssä esiin tulleista ideoista keskeisiä teemoja olivat viestintä, luottamus, vuorovaikutus ja asiakasläh- töisyyden kehittäminen. Opinnäytetyössä on neljä liitettä.

Asiasanat: ero, eropalvelut, erotilanteessa auttaminen, maahanmuuttajat, perheneuvola

ABSTRACT

Maria Lyyra, Lemmikki Renqvist and Elena Uzlyakova

A survey of supporting immigrants in a divorce, their experiences and perspectives

72 p., 4 appendices

December 2019

Diaconia University of Applied Sciences

Master's Degree Programme in the Promotion of Social Inclusion and Social Rehabilitation

Master of Health Care, Nursing

Master of Social Services

This study explored through surveys the immigrants' experiences and thoughts on support and separation services during a divorce. Furthermore, it described what kind of help and services respondents expected or would have expected during the divorce process. The survey was conducted in both paper and electronic versions in three different languages: Finnish, English and Russian. Various study and gathering places located in the city of Vantaa, Finland were selected as survey venues: Russian club of Vantaa "Anticafe Vmeste", Silkinportti activity centre and the Hakunila's International Association and the Inkerikeskus ry in Helsinki. The electronic Webropol surveys were conducted in Facebook groups. The thesis was commissioned by the Vantaa Family Counselling Centre. The results of the study were presented to the working partner organization. Based on the study results, a workshop was organized for the staff of the Vantaa Family Counselling Centre to identify and further develop ideas.

The theoretical part examined the topic of divorce in a relationship. It presented immigrants' perspectives and outlined help and support during a divorce in Finland.

The thesis material was collected by distributing semi-structured questionnaires in paper form to the pre-selected organizations and by sending a link to the Webropol survey to four Facebook groups. The survey began in March 2019 and the data was collected for the period of six weeks. The workshop work was carried out at the Family Counselling Workshop in May 2019. The results of the study and the workshop could be used to develop family counselling and separation services.

The survey showed that immigrants had little information about the separation services. The most well-known of these were child supervisors' services and family mediation. The users of the service had positive experiences and had received help. Immigrants, notably in the face of divorce, needed help, especially in practical matters. Central themes in the ideas that emerged from the workshop were communication, trust, interaction and customer-driven development. The thesis has four appendices.

Keywords: divorce, divorce services, support during divorce, immigrants, family counselling

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 KOHDERYHMÄNÄ MAAHANMUUTTAJAT	7
2.1 Maahanmuutto Suomeen	7
2.2 Maahanmuuttajat Vantaalla	8
2.3 Maahanmuuttajat sosiaali- ja terveyspalveluissa	9
3 PARISUHDE JA ERO	11
3.1 Avio- ja avoliitto	11
3.2 Avioerotilanne Suomessa	12
3.3 Erojen vaikutukset yhteiskunnallisesti	15
3.4 Ero vanhempien ja lapsen näkökulmasta	16
3.5 Ero kansainvälisissä ja maahanmuuttajapariskuntien liitoissa	18
4 EROTILOKANTESSA TUKEMINEN JA EROPALVELUT	20
4.1 Apu ja palveluihin hakeutuminen	20
4.2 Palvelut eronneille, eroaville tai eroa suunnitteleville	22
4.3 Kyselyssä mukana olleet palvelut	23
5 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA, TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET .	26
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	27
6.1 Kyselylomakkeen ja saatekirjeen laatiminen	27
6.2 Kyselyn toteutuksen yhteistyötahot	31
6.3 Aineisto ja aineiston keruu	33
6.4 Aineiston käsittely ja analyysi	34
6.5 Kyselyn tulosten esittely ja työpaja työelämäkumppanille	37
7 TULOKSET	39
7.1 Tutkimukseen vastanneiden taustatiedot	39
7.2 Tietoisuus eropalveluista	40

7.3 Eropalvelujen käyttäminen ja vastaajien kokemuksia	41
7.4 Vastanneiden ajatuksia avun hakemisesta ja toiveita eron jälkeisestä auttamisesta.	43
7.5 Ammattilaisten vastaukset työpajatyöskentelyssä	44
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	46
9 POHDINTA	48
9.1 Yhteistoiminnasta työelämäkumppanin kanssa	48
9.2 Kyselyn tekemisestä	49
9.3 Kyselyn tuloksista.....	52
9.4 Yhteistyöstä opinnäytetyöryhmässä	54
LÄHTEET.....	56
LIITE 1. Suomenkielinen saatekirje ja kyselylomake	63
LIITE 2. Venäjänkielinen saatekirje ja kyselylomake	66
LIITE 3. Englanninkielinen saatekirje ja kyselylomake	69
LIITE 4. Pienryhmätyöskentelyn ryhmitellyt ideat	72

1 JOHDANTO

Suomalaisessa yhteiskunnassa on tapahtunut merkittäviä muutoksia kuluneen vuosisadan aikana, ja ne heijastuvat myös perhe-elämän rakenteisiin. Erilaiset perhemuodot ovat yleistyneet miehen ja naisen välisen ydinperheen rinnalle. Myös avoliittojen määrä on lisääntynyt ja perinteisiä avioliittoja solmitaan vähemmän. Parisuhteista on tullut myös hauraampia kuin ennen ja eroa haetaan entistä herkemmin. Erojen yleistymisen yhtenä syynä voivat olla perhemuotojen moninaistuminen sekä perheiden ja parisuhteiden lisääntyneet ongelmat. Lasten ja nuorten ongelmien ja oireilun taustalla on monia perheen ja yhteiskunnan muutoksia. Vanhempien sosiaaliset tukiverkostot ovat harventuneet ja muuttoliike lisääntynyt. (Kiiski 2011, 5, 23–26; Kääriäinen, Hämäläinen & Pölkki 2009, 11.)

Vanhempien ero koskettaa jokaista perheenjäsentä ja on yksi yleisimmistä lapsen kokemista elämän stressitekijöistä. Ero on aikuisellekin yksi elämän kovimmista koettelemuksista ja on yleistä, että eroon liittyen tulee aikoja, jolloin aikuinenkin kokee stressiä ja jaksamattomuutta. Vanhempien välinen sopuisa yhteistyö edistää lapsen sopeutumista uuteen tilanteeseen eron jälkeen. Olisi pyrittävä käyttämään kaikkia mahdollisia keinoja, jotta elämässä pääsisi jatkamaan eteenpäin. (Kiiski 2011, 105; Oikeusministeriö 2016; Väestöliitto. Vanhemmuus. Pienten lasten vanhemmat. Lapset ja ero.) Eroperheille on paljon palveluja tarjolla, mutta ne muodostavat hajanaisen palvelujärjestelmän.

Meillä kaikilla opinnäytetyön tekijöillä on omien työhistorioidemme perusteella kokemusta sosiaali- ja terveysalan asiakkaista. Monilla heistä on kosketusta eroaiheeseen ja tarvitsevat apua siihen. Suoranaista tietoa ja käytännön kokemusta emme omanneet, mutta eroauttamisaihe kiinnosti meitä ammatillisesti sekä aiheen ajankohtaisuuden vuoksi ja osana suomalaista palvelujärjestelmää.

Mediassa ovat näkyneet riitaiset erot sekä niistä aiheutuvat haitat lapsille ja niiden kustannukset yhteiskunnalle. Julkisessa keskustelussa Mykkänen-Hännisen ja Kääriäisen (2009, 80) mukaan huomio on kiinnittynyt usein juuri pitkittyneisiin eroriitoihin ja oikeustaisteluihin. Huomiota saavat yleensä negatiiviset asiat, kun pitäisi antaa huomiota

myös hyvin hoidetuille eroille ja niiden positiivisiin vaikutuksiin etenkin perheiden lasten tulevaisuutta ajatellen.

Eropalveluita on parhaillaan kehitetty erityisesti lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) myötä yhteistyössä kuntien, kuntayhtymien, järjestöjen ja seurakuntien kanssa (Pettinen 2019, 13). Apua erotilanteeseen voi hakea esimerkiksi perheneuvolasta. Työelämäkumppanina opinnäytetyössämme toimi Vantaan perheneuvola, joka tarjoaa eroauttamispalveluja perheille. Opinnäytetyömme tarkoitus on kartoittaa maahanmuuttajien kokemuksia ja ajatuksia eroauttamisesta. Viimeisen kymmenen vuoden aikana ulkomaalaistaustaisten määrä on kaksinkertaistunut Suomessa. Vuonna 2018 maahanmuuttajia oli 7,3 prosenttia (402619 henkilöä) Suomen väestöstä. (Tilastokeskus 2019.) Vantaan väestössä on paljon maahanmuuttajia ja siksi Vantaan perheneuvolasta toivottiin erityisesti maahanmuuttajien näkökulmaa ja kokemuksia aiheesta.

2 KOHDERYHMÄNÄ MAAHANMUUTTAJAT

Opinnäytetyömme kohderyhmänä ovat maahanmuuttajat. Monissa tutkimuksissa ja kirjallisuudessa maahanmuuttajaksi kutsutaan usein henkilöä, joka asettuu asumaan toiseen maahan pidemmäksi aikaa. Keskusteluissa maahanmuutosta puhutaan kaikista ulkomailta muuttavista henkilöistä, vaikka esille tulee erilaisia termejä, kuten ulkomaalainen, vieraskielinen, siirtolainen, pakolainen, maahanmuuttajataustainen, ulkomaalaistaustainen. Toisaalta maahanmuuttajaksi määritellään myös sellainen henkilö, joka on syntynyt Suomessa, mutta hänen vanhempansa tai toinen vanhemmista on muuttanut muualta Suomeen. (Väestöliitto. Tutkimus. Väestöntutkimuslaitos. Tilastoja. Maahanmuuttajat.) Opinnäytetyössämme käytetään yleiskäsitteenä maahanmuuttaja ja sillä kuvataan kaikkia maahan muuttaneita henkilöitä ja heidän lapsiaan.

2.1 Maahanmuutto Suomeen

Maahanmuutto Suomeen on ajankohtainen aihe ja moninainen, varsin tuore ilmiö. Tutkimuksissa termillä ”maahanmuutto” tarkastellaan muun muassa ihmisten kansalaisuutta, äidinkieltä tai synnyinmaata. Yleisin syy maahanmuutolle on perhesiteet, seuraavaksi yleisimmät syyt ovat työn ja opiskelun perässä muutto. Vähemmän muutetaan humanitäärisistä syistä. Eniten maahanmuuttajia tulee muualta EU-maista. Maahanmuuttajat kohtaavat Suomessa ensimmäisenä yleensä sosiaali- ja terveystieteiden toimijoita. (Peltola 2014, 14–15.)

Maahan muuttaneiden prosenttiosuus Suomen väestöstä vaihtelee suuresti riippuen mikä kriteeri otetaan huomioon tietojen käsiteltäessä. Ulkomailta tulleiden henkilöiden osuus koko Suomen väestöstä oli 1980-luvun alussa 0,3 prosenttia. Vuosi vuodelta luku on kasvanut, ja viimeisten kymmenen vuoden aikana ulkomaalaistaustaisten määrä on kaksinkertaistunut. Vuonna 2018 maahanmuuttajia oli 402619 eli 7,3 prosenttia koko Suomen väestöstä. Tilastokeskuksen mukaan yli puolet asuu Uudellamaalla, josta korkein osuus on Vantaalla 19,3 prosenttia. Espoossa ulkomaalaistaustaisten osuus on 17 prosenttia ja Helsingissä 16 prosenttia. (Tilastokeskus 2019.)

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2017 Suomessa asui yli 100 000 avio- tai avopariperhettä, joissa toinen puolisoista, molemmat puoliset tai ainoa vanhempi on ulkomaan kansalainen. Tämä luku ei sisällä niitä perheitä, joilla on maahanmuuttajatausta, mutta molemmat puoliset tai yksinhuoltajavanhempi on jo saanut Suomen kansalaisuuden. (Tilastokeskus. Tuotteet ja palvelut. Maahanmuuttajat ja kotoutuminen. Perheet. Avioerot.) Keskusteluissa näistä perheistä usein käytetään termejä maahanmuuttajaperheet, maahanmuuttajataustaiset ja monikulttuuriset perheet. Kaikkia perheitä yhdistää yhden tai molempien vanhempien toiseen maahan muutto ja kotoutumiskokemus ja sen mahdolliset vaikutukset perheen elämään. Perheiden välillä on kuitenkin suuria eroja, kuten äidinkieli ja lähtömaa, uskonto ja Suomeen tulon syy, koulutus- ja työtausta, perhemuoto ja tämänhetkinen elämänvaihe. Suomeen tulevat perheet, niin kuin kaikki muutkin perheet, ovat erilaisia ja moninaisia. Erikokoiset perheet, uusperheet, avoparit, yksinhuoltajaperheet, sateenkaariperheet ja kahden kulttuurin perheet ovat tyypillisiä sekä suomalaisten perheiden että maahanmuuttaneiden perheiden joukossa. (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 9–10.)

Pitkänen, Saukkonen ja Westinen (2019) ovat tutkineet eri kieliryhmien kiinnittymistä Suomeen. Tutkimuksesta käy ilmi, ettei somalin- ja arabiankielisillä henkilöillä ole juurikaan suomalaisia ystäviä tai tuttavuuksia. Venäjänkielisillä puolestaan on suurimmalla osalla useita suomalaisia tuttavuuksia. Kaikki vastaajat kuitenkin kokevat olevansa osa yhteiskuntaa. Arabiankielisillä on tutkimuksen mukaan eniten halua jäädä Suomeen pysyvästi, toiseksi eniten somalin- ja venäjänkielisillä. Tulevaisuudessa Suomeen tulee muodostumaan lisää etnisiä ja kulttuurisia vähemmistöjä, joissa vähemmistön kieltä ja identiteettiä ylläpidetään sukupolvesta toiseen.

2.2 Maahanmuuttajat Vantaalla

Vantaa on Suomen neljänneksi suurin kaupunki ja osa pääkaupunkiseudun metropolialuetta. Vuoden 2018 alussa Vantaalla asui 79,8 prosenttia suomenkielisiä, 2,5 prosenttia ruotsinkielisiä ja 17,7 prosenttia muunkielisiä ihmisiä. Vieraskielisten eli henkilöiden, joiden äidinkieli oli muu kuin suomi, ruotsi tai saame, osuus alkoi vauhdilla kasvaa 1990-luvun loppupuolella. Vuonna 1999 vieraskielisten määrä ylitti ruotsia äidinkielenä puhuvien ihmisten osuuden. Tilastojen mukaan vuoden 2018 alussa Vantaalla asui 39 400

vieraskielistä, ja määrä on suurempi kuin missään muussa Suomen kunnassa. (Vantaan väestö 2017/2018; Vantaan hyvinvointiohjelma 2018–2022.)

Suomen, ruotsin ja saamen kielten lisäksi Vantaalla puhutaan 120 eri kieltä. Yleisimmät vieraat kielet ovat viro, venäjä ja arabia. Vieraskielisten osuus koko väestöstä vaihtelee ikäryhmän mukaan. Eniten vieraskielisiä on 30–44-vuotiaissa sekä 0–6-vuotiaissa, joihin kuuluvista vantaalaisista joka neljäs on vieraskielinen. Vieraskielisiä Vantaalla on eniten Länsimäessä, Veromiehessä ja Havukoskella (38–39 %), myös Hakunilassa ja Koivukylässä osuus on suuri. (Vantaan väestö 2017/2018; Vantaan hyvinvointiohjelma 2018–2022.)

2.3 Maahanmuuttajat sosiaali- ja terveystalvissa

Maahanmuuttajat haluavat usein itse hoitaa omia asioitaan, eivätkä halua siihen muiden apua. Kynnys hakea apua on korkea, eikä toisaalta tarjolla olevista palveluista edes ole riittävästi tietoa. Palvelut ovat vieraskielisille paremmin saavutettavissa, mikäli palveluiden tarjoajalla on riittävä yhteinen kieli heidän kanssaan. Kielellistä tasa-arvoa on se, että kaikki keskustelun tai toiminnan osapuolet pääsevät tasavertaisesti osallisiksi tilanteessa jaetusta tiedosta. (Rautavuoma & Turunen 2018, 146–154.)

Maahanmuuttajataustaiset vanhemmat jäävät usein erotilanteessa ilman tietoa ja tukea omalla äidinkielellään, eikä vertaistukea ole tarjolla erotilanteessa usein edes englanniksi (Sosiaali- ja terveystalvisteriö). Maahanmuuttajat tarvitsevat usein tulkkauspalveluita asioidessaan eri palveluissa tai hoitaessaan asioita. Tulkkauksesta on säädetty monia lakeja, mutta silti tarvittava asiointitulkaus ei aina toteudu esimerkiksi puutteellisten resurssien vuoksi. Asiakas voi myös olla haluton ottamaan tulkkauspalveluita vastaan, vaikka se tukisi hänen oikeusturvaansa ja asioiden hoitaminen sujuisi helpommin. Etenkin perheammattilaiset tuntevat olevan tietoisia siitä, että tulkin läsnäolo tukee heidän oikeusturvaansa. Ammattihenkilö joutuu välillä perustelevaan maahanmuuttajataustaiselle asiakkaalleen tulkin tarpeellisuutta. (Rautavuoma & Turunen 2018, 146–154.)

Luottamuksen muodostaminen on erityisen tärkeää perheammattilaisen tulkkausta koskevassa puheessa. Tulkki voidaan kokea luottamuksen rakentamisen välineeksi, tai

päinvastoin se voi aiheuttaa epäluottamusta. Maahanmuuttajataustainen asiakas ei välttämättä aikaisemmin ole tottunut käyttämään tulkkipalveluita ja tulkin läsnäolo koetaan jännittäväksi. Myös se, että tulkki kuuluu samaan etniseen ryhmään kuin asiakas itse, voi olla joko hyvä tai huono asia. Luottamus kuitenkin rakentuu, kun asiakas ja perhe kohdataan yksilöllisesti ja nähdään heidän tarpeensa kokonaisvaltaisesti, eikä vain ongelmalähtöisesti. Joskus voi olla tarpeen järjestää infotilaisuuksia, joissa kerrotaan tulkkipalveluista ja niiden käytöstä, jotta aihe tulisi maahanmuuttajille tutuksi. (Rautavuoma & Turunen 2018, 160–161.) Palveluiden käyttäjien ja viranomaisten väliset kohtaamiset ovat merkityksellisiä, sillä ne vaikuttavat, kuinka palvelua käytetään jatkossa (Heino 2018, 53).

Eveliina Heino (2018, 53, 75) toteaa väitöskirjassaan, että epäluottamusta viranomaisen ja maahanmuuttajan välille aiheuttavat erityisesti sellaiset tilanteet, joissa perheillä on vaikea elämäntilanne ja suuri tuen tarve, ja saatu tuki on ollut vääränlaista tai liian byrokraattista, eikä perhe ole kokenut tullessa kuulluksi. Heinin mukaan maahan muuttaneet kannattavat hyvinvointivaltiota ajatuksena ja pääosin luottavat Suomen peruspalveluihin. Palveluiden käyttäjinä he kohtaavat kuitenkin erilaisia ongelmia palveluiden saavutettavuuden ja käytettävyyden suhteen, eikä tieto palveluista ole tarpeeksi selkeää. Peruspalvelut vaikuttavat sekavilta ja vaikeasti saavutettavilta etenkin maahan muuttaneen, palvelujärjestelmää vielä tuntemattoman henkilön näkökulmasta. Nämä haasteet viivästyttivät esimerkiksi kielikursseille pääsyä ja suomen kielen oppimista. Vuorovaikutus palveluiden työntekijöiden kanssa nousee merkitykselliseksi, sillä myönteiset kokemukset tuottavat käytännön tukea. Kielteiset kokemukset taas vaikuttavat vahvasti siihen, miten palveluihin suhtaudutaan jatkossa.

Alitolppa-Niitamo ja Söderling (2005, 10–11) kokevat tärkeänä huomioida maahanmuuttajataustaisten perheiden kokemuksia uuteen maahan tulosta ja seurauksista, jotka vaikuttavat perheen elämään. Työskenneltäessä perheen kanssa on hyvä pohtia esimerkiksi, miten perheen rakenne ja jäsenten sisäiset välit ovat muuttuneet maahanmuuton aikana. Olisi hyvä pohtia myös, minkälaisia vaikutuksia uuden asuinympäristön kielellä ja kulttuurilla on perheen sen hetkiseen elämänhallintaan ja miten vanhemmat pärjäävät uudessa elämäntilanteessa, sekä miten vanhempien kokemus maahanmuutosta vaikuttaa perheen ihmissuhteisiin ja lastenkasvatukseen.

3 PARISUHDE JA ERO

Erot ovat lisääntyneet voimakkaasti länsimaissa viimeisten vuosikymmenten aikana. Avio- tai avoero koskettaa nykyisin yhä useampaa ihmistä jossain vaiheessa elämää. Eroava pariskunta joutuu käymään läpi monenlaisia tunteita sekä käytännön asioita, kuten asumisjärjestelyjä ja lapsen asioita koskevia järjestelyjä. Elämän kulkuun kuuluu luonnollisesti erilaisia vaiheita ja rooleja, ja ihminen on yleensä hyvä sopeutumaan muuttuviin tilanteisiin. Perheillä on erohetkellä erilaisia avuntarpeita, ja oikeanlaisen avun löytäminen voi olla haastavaa. Avioliiton, avoliiton tai parisuhteen päättymisen on ikään kuin ihmisen siirtymistä uuteen rooliin. (Kiiski 2011, 155; Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009, 40.)

3.1 Avio- ja avoliitto

Tilastokeskuksen väestömuutostietojen mukaan vuonna 2018 Suomessa solmittiin 23 799 avioliittoa, joka on vähemmän kuin yhtenäkkään vuonna vuoden 1990 jälkeen. Avioituminen on alentunut lähes yhtäjaksoisesti vuodesta 2008 lähtien. (Tilastokeskus. Tilastot. Väestö. Siviilisäädyn muutokset. 2018. Solmittujen avioliittojen määrä väheni huomattavasti). Avoliittojen määräästä ei löydy tilastotietoa, koska niistä ei virallisesti ilmoiteta mihinkään. Monet parit elävät yhdessä perheenä menemättä naimisiin. Avioliittojen ja erojen määrät eivät siten anna täysin oikeaa kokonaiskuvaa siitä miten perheet elävät ja muuttavat erilleen. (Rød 2018, 79.)

Avioliitto solmitaan vihkimisellä. Sitä ennen on selvitetty, ettei vihkimiselle ole esteitä, kuten puolisoiden lähisukulaisuus tai voimassa oleva avioliitto. Rekisteröidyn parisuhteen solmineet voivat muuttaa parisuhteensa avioliitoksi tekemällä ilmoituksen maistraattiin. Avioliitto purkautuu toisen puolison kuollessa tai kun haetaan avioeroa. (L 234/1929.)

Avoliitto solmitaan, kun kaksi parisuhteessa olevaa henkilöä muuttaa yhteiseen osoitteeseen, olematta kuitenkaan avioliitossa. Pelkästään yhteinen kotiosoite ei automaattisesti tarkoita avoliittoa, vaan henkilöillä tulee olla aikomus elää yhdessä perheenä. Avioliitto

perustuu hiljaiseen sopimukseen, ja se on vähiten säännelty yhteistalouden muoto. Avoliitot voidaan jakaa kahteen ryhmään: toisessa sovelletaan erityistä avoliittolakia, toisessa ei. Avoliittolakia sovelletaan niihin avopareihin, jotka ovat asuneet yhteisessä taloudessa vähintään viisi vuotta tai joilla on yhteinen tai yhteisessä huollossa oleva lapsi. Avoliitto purkautuu, kun puoliset muuttavat erilleen. (L 234/1929.)

Avoliitossa on tiettyjä etuja verrattuna avoliittoon. Esimerkiksi silloin, kun lapsi syntyy avioliitossa, oletetaan aviomies automaattisesti lapsen isäksi. Avioliitossa on voimassa siis isyysolettama, eli isyyttä ei tarvitse erikseen käydä tunnustamassa niin kuin avoliitossa. Lisäksi avioliitossa molemmat vanhemmat ovat automaattisesti lapsen huoltajia. Avoliitossa taas lapsen huoltajaksi tulee yksin lapsen äiti, kunnes isyys on tunnustettu. Kun isyys on vahvistettu, voivat lapsen vanhemmat tehdä sopimuksen lapsen yhteishuollosta. Sen jälkeen sosiaaliviranomaisen on vielä vahvistettava tämä sopimus. Lapsen elatuksesta vastaavat lapsen molemmat vanhemmat. Elatukseen ei vaikuta se, ovatko vanhemmat avio- vai avoliitossa keskenään. (L 234/1929.)

3.2 Avioerotilanne Suomessa

Vuonna 2018 avioeroja oli Suomessa yhteensä 13 145. Avioerojen määrä on pysynyt 30 vuoden aikana melko samana. Avioerojen määrä näyttää kuitenkin suurempana kuin edellisinä vuosikymmeninä, koska avioliittoja solmitaan nykyisin vähemmän. (Tilastokeskus. Tilastot. Väestö. Siviilisäädyn muutokset. 2018. Solmittujen avioliittojen määrä väheni huomattavasti.) Eroaminen on yleisintä 2–4-vuotiaiden lasten perheissä (Kontula 2013, 29).

Avoliitossa parisuhteen purkaminen on molempien tai toisen puolison haluama ratkaisu. Erotilanteessa toinen voi olla joko jättäjä tai jätetty osapuoli. Monesti on koettu, että avioeroa on mietitty jo pitkään ja sitä olisi pitänyt hakea jo aikaisemmin, kun taas joskus avioero tulee yllättäen. Naiset ovat miehiä useammin aloitteellisempi osapuoli avioeron hakemisprosessissa. Avioeroon ajautumisen riskiä lisäävät muun muassa omien vanhempien ero, lapseton avioliitto tai lapsen syntyminen ennen avioliittoa, aikaisemmat erot sekä naisen miestä korkeampi koulutus- ja tulotaso. Eroon saatetaan ajautua myös etäännyttämällä kumppanista vähitellen. Se voi tarkoittaa esimerkiksi erilleen kasvamista tai

elämänarvojen erilaisuutta. Myös läheisyyden puute, erilleen kasvu ja puolison itsenäistyminen ovat olleet syynä eroon. (Kiiski 2011, 93–94; Rönkkö & Rytönen 2010, 217; Väestöliitto. Parit ja sinkut. Parisuhteen kriisit. ”Kunnes kuolema meidät erottaa”.)

Avioero on prosessi, joka sisältää erilaisia vaiheita, kuten fyysisen, tunteiden, vanhemmuuden ja taloudellisen vaiheen. Avioeron jälkeen koetaan psyykkistä kuormitusta ja ahdistusta muuttuvan elämäntilanteen takia. Taloudellisen toimeentulon huolia eron jälkeen on ollut ajateltua vähemmän. Kuormitus liittyykin useimmiten huoleen lasten hyvinvoinnista. Muilta osin ero on yleensä koettu positiivisena asiana ja se on parantanut eronneiden osapuolten elämänlaatua. (Kiiski 2011, 5; Rönkkö & Rytönen 2010, 218.)

Lainsäädäntö määrittelee avioliiton purkamiseen liittyviä käytäntöjä. Vuoden 1929 avioliittolaissa ei tunnettu vielä asumuseroa. Eroa haettiin syyllisyyden perusteella, jos toinen osapuoli syyllistyi esimerkiksi uskottomuuteen, pahoinpitelyyn tai oli mielisairas. Sotien jälkeen avioerojen määrä alkoi lisääntyä. Lakiin lisättiin asumuseroa koskeva säännöstö, jonka myötä ero oli mahdollinen myös yhteisestä hakemuksesta ilman näyttöä syyllisyydestä, ja pakolliseksi tuli sovittelu ja harkinta-aika. (Haavisto, Miksi kuva perheasioiden sovittelusta on niin epäselvä? Katsaus historiaan ja nykypäivään.)

Vuodesta 1987 lähtien avioliittolaki on helpottanut eroamista niin, että molemmilla puolisoilla on oikeus hakea eroa. Eroa hakevan ei tarvitse käyttää juristia tai muita asiantuntijoita apunaan prosessin aikana. Nykyinen avioliittolaki ei edellytä puolisoitten asumista erillään ennen kuin ero voidaan myöntää. Lain mukaan perheessä olevat ristiriidat tulisi ratkaista ensisijaisesti sovittelemalla. Sovittelija voi antaa apua esimerkiksi silloin, kun lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskien ilmenee ristiriitoja. (Kiiski 2011, 33–35; L 234/1929.)

Kansainvälisesti katsottuna suomalainen avioerolainsäädäntö edustaa länsimaissakin yleistä käytäntöä, jossa eroon ei etsitä syyllistä. Harkinta-aika vaihtelee länsimaissa yleisesti kuudesta kuukaudesta neljäänkin vuoteen. Suomessa harkinta-aika on kuusi kuukautta, mikä on melko nopeaa verrattuna muihin länsimaihin. (Kiiski 2011, 35.) Eron voi saada myös ilman harkinta-aikaa, mikäli puoliset ovat asuneet erillään keskeytyksettä viimeiset kaksi vuotta. Avioliittolain 26 §:n mukaan, kun harkinta-aikaa on kulunut vähintään kuusi kuukautta, puoliset tuomitaan avioeroon, jos he yhdessä sitä vaativat tai toinen

heistä sitä vaatii. Vaatimus on tehtävä ennen kuin vuosi on kulunut harkinta-ajan alkamisesta. (L 234/1929.)

Vertailuna Suomen avioerotilanteeseen tarkastelimme naapurimaamme Venäjän avioeroja ja niiden syitä. Opinnäytetyössämme tehtyyn kyselyyn vastanneista suurin osa oli venäjää äidinkielenään puhuvia. Venäjän tilastokeskuksen mukaan 65 prosenttia avioliitoista on päättynyt eroon Venäjällä vuonna 2018, kun taas 70 vuotta sitten avioerot olivat harvinaisia. Nykyinen suuntaus on huolestuttava, kun avioerojen määrä kasvaa vuosittain. Avioerotilanne osoittaa vakavan väestöuhkan olemassaolon: ennusteen mukaan vuonna 2036 lähes jokainen avioliitto päättyy eroon, jos nykyiset olosuhteet säilyvät. Valtion sääntelyllä ja siten koko Venäjän väestön elintason kohdistuvilla toimenpiteillä voitaisiin vaikuttaa asiaan tehokkaasti. (Venäjän tilastokeskus. Tilastot. Viralliset tilastot. Väestö. Avioliitot ja avioerot.) Samankaltaisuutta Suomen avioerotilanteeseen on havaittavissa, eronneisuus on yleistynyt.

Venäjän avioerojen syistä tehdyn VTsIOM-kyselyn mukaan aineelliset tekijät ovat ensisijaisesti köyhyys, työpaikkojen puute ja kyvyttömyys tukea perhettä taloudellisesti. Alhaisella toimeentulolla on heikentävä vaikutus avioliittoon ja perheeseen. Viimeisen kuuden vuoden aikana 46:lla Venäjän alueella ongelmat avioliitoissa ovat lähes kaksinkertaistuneet köyhyyden vuoksi. Muita avioeron syitä ovat muun muassa alkoholismi ja huumeiden väärinkäyttö, oman asunnon puute, sukulaisten jatkuva puuttuminen perhe-elämään, lapsettomuus, puolison väkivaltaisuus, vankilassaolo ja sosiaalisen median liiallinen käyttö. Esteinä avioeron hakemiselle ovat mahdolliset huoltajuuskiistat, omaisuuden jakaminen, puolison taloudellinen riippuvuus toisesta tai toisen puolison erimielisyys avioerosta. Tilastojen mukaan mitä enemmän perheessä on lapsia, sitä pienempi on avioeron todennäköisyys. Esimerkiksi vuonna 2016 eronneista puolisoista 56,7 prosentilla ei ollut yhteisiä lapsia. Perheet, joissa on yksi tai enemmän lapsia, hajoavat harvemmin. (Tutkimuslaitos VTsIOM. Asenne avioliittoon ja avioeroon: seuranta.) Avioerojen syissä löytyy yhtäläisyyksiä ja eroja Suomen ja Venäjän välillä.

3.3 Erojen vaikutukset yhteiskunnallisesti

Haaviston, Bergman-Pyykkösen ja Karvinen-Niinikosken (2014, 9) mukaan eroon ja lasten huoltoon liittyvät riidat ovat erittäin yleisiä, vaikka 90 prosenttia vanhemmista muodollisesti sopiikin asioista ilman tuomioistuinta. Oikeusministeriön (2016) julkaisussa todetaan huoltoriitojen kuormittavan monia viranomaisia. Saman perheen asioita saatetaan selvittää perheneuvolassa, lastensuojelussa, koulukuraattorilla tai -psykologilla, poliisissa tai lasten- ja nuorisopsykiatrisessa yksikössä ja oikeudessa. Lastensuojelussa on tunnistettu ilmiö, jossa aiheettomilta vaikuttavat lastensuojeluilmoitukset tuovat esiin lapsen todellisen hädän sijaan vanhempien välisen riitelyn tai kyse on tahallisesta kiusanteosta. Eroriitelyä on havaittu poliisiraporteissa aiheettomiksi osoittautuneina rikosilmoituksina. Epätoivoiset vanhemmat saattavat olla yhteydessä myös sosiaalityöntekijöihin sekä lastenvalvojiin kuormittaen heitä etsiessään viranomaistahoa toiveillaan puhua järkeä toiselle vanhemmalle ja velvoittaa tätä toimimaan vahvistetun sopimuksen mukaisesti. (Haavisto, Bergman-Pyykkönen ja Karvinen-Niinikoski 2014, 9; Oikeusministeriö 2016.)

Perheen riitaisassa erossa kärsivät kaikki, erityisesti lapset. Perheneuvoloissa nähdään perheitä, joissa lapsen oirehdinta on vakavaa, mutta pahimmillaan lapsen auttaminen on mahdotonta vuosikausiakin jatkuneen vanhempien riitelyn vuoksi. Vanhempien välisen suhteen rakentaminen eron jälkeen on lapsen hyvinvoinnin ja elämän kannalta merkittävää. Sovinnollinen ero ja yhteistyö lapsen asioiden hoidossa sekä lapsen suhteen säilyminen molempiin vanhempiin on lapselle tärkeää. (Ensi- ja turvakotien liitto. Näin me autamme. Eroauttaminen; Haavisto ym. 2014, 9.)

Juha Hämäläinen (2010) on todennut selvityksessään, että huoltoriidan kustannukset kasvavat sitä mukaa kuin prosessi pitkittyy. Kustannusten pienentämiseksi olisi järkevää kehittää erityisesti varhaisen tuen palveluja, kuten neuvonta- ja sovittelupalveluja vaiheeseen, jossa erimielisyys lapsen huollon järjestämisestä ei ole vielä edennyt oikeuteen. Tämän lisäksi palvelujärjestelmässä on perusteltua kehittää palveluja, joilla edistetään sovinnoillisen ratkaisun syntymistä missä tahansa huoltoriitaprosessin vaiheessa. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää siihen, ettei prosessi pääse etenemään pitkittyneeksi huoltoriidaksi, jolloin kustannukset nousevat turhaan suuriksi. On myös lapsenkin etu, että vanhemmat selvittävät erimielisyytensä mahdollisimman nopeasti ja yhteistyössä.

3.4 Ero vanhempien ja lapsen näkökulmasta

Vanhempien ero on lapselle aina kriisi, vaikka suurin osa eronneiden lapsista sopeutuukin siihen ajan kanssa yllättävän hyvin. Tutkimukset osoittavat, että lasten reaktiot avioeroon vaihtelevat huomattavasti. Usein lasten hyvinvointi kohenee, kun avioeron myötä heidän ei tarvitse toistuvasti kuulla vanhempiensa välisiä konflikteja. Eroon liittyä yleensä muitakin muutoksia kuin riitaisen ilmapiirin paraneminen, kuten toisen vanhemman muutto pois kotoa tai asuinpaikan vaihtuminen. Vaikka hieman virheellisesti uskotaankin, että lapset ovat joustavia sopeutumaan muuttuviin tilanteisiin, noin viidesosalla lapsista ilmenee ongelmia ja ne voivat ilmetä vasta aikuisiässä. Lapsilla ilmenevät ongelmat voivat aiheutua useista eri syistä, joita ovat muun muassa etävanhemman poissaolo, vanhempien väliset riitaisuudet, taloudelliset vaikeudet ja uudet, stressaavat muutokset elämässä ja rutiineissa. (Amato, Kane & James 2012; Sinkkonen 2017, 21–26.)

Vielä 1970-luvulla vanhempien erotessa toinen vanhemmista, yleensä isä, katosi lapsen arjesta, ja tapaamiset tämän vanhemman kanssa olivat hyvin satunnaisia. Ei puhuttu tapaamisoikeuksista. Nykyään lapsi jää yleensä toisen vanhemman luokse asumaan, mutta kulkee kahden kodin väliä, esimerkiksi asuu vuoroviikoin kummankin vanhempansa luona. (Stolbow 2014, 214.) Vanhemmat voivat eron jälkeen päätyä joko yhteis- tai yksinhuoltajuuteen. Valtaosa vanhemmista, noin 90 prosenttia, tekee lastenvalvojan vahvistamana sopimuksen yhteishuoltajuudesta. Ydinperheen ulkopuolisista asuinjärjestelyistä yleisin on perinteisesti ollut sellainen, jossa lapset asuvat äidin luona. Vaikka tänä päivänä ylivoimainen enemmistö vanhemmista päätyy eron jälkeen yhteishuoltajuuteen, asuinso- pimuksissa 82 prosentissa päädytään edelleen lapsen asumiseen äidin luona. Vanhemmat saavat keskenään vapaasti sopia lasten tapaamisten määrät ja toteuttamistavat. Lapsi voi myös asua vuorotellen vanhempiensa luona ja viettää yhtä paljon aikaa kummankin vanhemman kanssa. Vaikka vanhemmilla olisikin tahtoa tasavertaiseen osallistumiseen lastensa elämään eron jälkeen, on eron sopeutumisessa yksilö- ja perhetasolla kyse isosta muutosprosessista niin psyykkisesti, emotionaalisesti, sosiaalisesti kuin juridisesti ja taloudellisesti. (Hakovirta & Rantalaiho 2009; 37–38, Rissanen 2016, 247.)

Juhlapyhät ja niihin liittyvät perinteet ovat lapsille tärkeitä. Eroperheessä ikävän tunteet voivat nousta pintaan erityisesti juuri juhlapyhinä, kun toinen vanhemmista ei olekaan tuttuun tapaan paikalla. Hyvä yhteistyö vanhempien välillä voi kuitenkin mahdollistaa

sen, että molemmat vanhemmat ovat paikalla tärkeinä päivinä. Myös isommat lapset kaipaavat vanhempiaan, vaikka eivät sitä tuokaan esille nuorempien tapaan. Teini-ikäistä pidetään helposti ikäisiään kypsempänä ja hän voi jäädä vanhempiensa erotessa helposti yksin tunteidensa kanssa. Murrosiässä oleva nuori on kuitenkin herkkä ja haavoittuva ja keskusteluavun järjestäminen voi olla aiheellista. On tärkeää auttaa nuorta sanoittamaan ja tunnistamaan tunteensa. (Pruuki 2017, 78–87.)

Suurimpina muutoksina lapsen arjessa näkyvät toisen vanhemman poissaolo lapsen jokapäiväisestä elämästä sekä mahdollinen vanhempien keskinäinen riitaisuus ja taloudellisen tilanteen heikentyminen. Riskinä on myös, että lapsen suhde toiseen vanhempaan heikenee. Vanhempien välinen riitaisuus ja vihamielisyys ovat aina riskitekijä lapsen kehitykselle riippumatta siitä, elävätkö vanhemmat yhdessä vai erillään. Silloin kun vanhempien välinen suhde on hyvin riitaisa, lapset kehittyvät paremmin eroperheissä kuin ehjissä perheissä. Ero on myös useimmiten lapsen kehityksen kannalta selkeä riskitekijä, joten pyrkimys mahdollisimman riidattomaan eroon ja hyvään keskinäiseen yhteistyöhön on tärkeää. Elämän jatkuminen ja rutiineista kiinni pitäminen tuovat lapselle turvallisuuden tunteen, vaikka vanhempien välillä tilanne muuttuukin. (Kiiski 2011, 105, 247; Väestöliitto. Vanhemmuus. Pienten lasten vanhemmat. Lapset ja ero.)

Lapsen huoltajat vastaavat lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä yhdessä ja tekevät lasta koskevat päätökset yhdessä, ellei toisin ole määrätty (L 361/1983). Nykyään yhteishuoltajuuden vakiinnuttua ja sen tultua lähtökohdaksi, yleisimmäksi lapsen huoltoa koskevaksi järjestelyksi erovanhemmuudessa, keskiöön nousevat vanhempien keskinäiset neuvottelut ja asioista sopimiset. Lasten arjen toimiminen ja huolto vaatii sopimisia vanhempien välillä, jolloin se sisältää mahdollisuuden sekä vastuulliseen yhteistyövanhemmuuteen mutta myös loputtomaan sodankäyntiin. Kaikki vanhemmat eivät selviä sopimisista ja neuvottelemisista ongelmitta. (Haavisto ym. 2014, 8).

Tanskassa otettiin käyttöön huhtikuusta 2019 alkaen eroa hakeville alaikäisten vanhemmille pakollinen Internetissä järjestettävä erokurssi. Verkkokurssi on suomeksi nimeltään Yhteistyö avioeron jälkeen. Sen tarkoituksena on muun muassa pohtia miltä avioero näyttää lasten näkökulmasta. Noin puolen tunnin kurssi suoritetaan älypuhelimien ladattavan sovelluksen avulla. Sen aineiston ovat kehittäneet Kööpenhaminan yliopiston tutkijat, ja siinä käydään läpi, miten (entisten) puolisoitten tulisi kommunikoida keskenään ja lasten

kanssa eroprosessin aikana sekä avioeron jälkeen. Sen tavoitteena ovat keskinäisten keskustelujen ja ymmärryksen lisääminen ja tarkastella kuinka avioero vaikuttaa eroavan parin lähipiiriin. Sovelluksen avulla eroavat pariskunnat voivat myös saada apua asiantuntijoilta sekä keskustella toisten vanhempien kanssa. Kurssia noudattaneiden vanhempien on havaittu kärsivän harvemmin ahdistus- ja masennusoireista kuin niiden, jotka eivät ole kurssia suorittaneet. Myös sairauspoissaolot töistä vähenivät kurssin läpikäyneillä verrattuna kontrolliryhmään. (Leppänen 2019.)

3.5 Ero kansainvälisissä ja maahanmuuttajapariskuntien liitoissa

Kansainvälinen liitto on kahden eri kansalaisuuden omaavan ihmisen välinen liitto. Näitä liittoja kutsutaan myös monikulttuurisiksi tai kahden kulttuurin liitoiksi, jos halutaan korostaa esimerkiksi puolisoiden erilaista kulttuurista taustaa. Ulkomaalaistaustaisessa liitossa molemmat puoliset ovat lähtöisin samasta maasta. (Säävälä 2011, 18–25.) Kaksikulttuurisessa perheessä vanhempien väliset odotukset, normit ja arvot ovat usein erilaisia keskenään, joten ristiriidat voivat olla voimakkaampia, jolloin avio- tai avoliitto päättyy eroon kaksi–kolme kertaa useammin kuin Suomen kansalaisten väliset liitot. Joka vuosi kahden kulttuurin liittoja Suomessa hajoaa noin 1100. (Ross 2009, 133.)

Tilastokeskuksen (2017) mukaan vuonna 2017 suomalaistaustaisten naisten ja ulkomaalaistaustaisten miesten keskimääräinen eronneisuus liitoista oli 5,2 prosenttia. Suomalaisella miehellä ja maahanmuuttajataustaisella naisella tämä luku oli 3,2 prosenttia. Eronneisuusprosentti liitoissa, jossa molemmat puoliset olivat ulkomaalaistaustaisia, oli vielä matalampi, 2,6 prosenttia. Suomalaistaustaisten keskinäisissä liitoissa, joissa molemmat puoliset olivat suomalaistaustaisia, tämä luku samana vuonna (2017) oli 1,2 prosenttia. Tilastojen mukaan suomalaiset miehet erosivat eniten entisen Neuvostoliiton kansalaisista, thaimaalais- tai virolaisperäisestä puolisoista; suomalaiset naiset puolestaan eniten turkkilaisesta tai marokkolaisesta puolisoista. Kaikkien puolisoiden kansallisuutta ei ole tiedossa, koska tätä tietoa ei ole välttämättä saatavilla heidän muutettuaan pois Suomesta pian eron jälkeen.

Erojen syyt kansainvälisessä tai ulkomaalaistaustaisissa liitoissa voivat olla hyvin erilaisia. Tarkkaa tutkimustietoa aiheesta kansainvälisesti ei ole, mutta tiedetään, että osa

liitoista päätyy eroon, kun maahan tullut puoliso saa oleskelulupansa. Osa liitoista hajoaa, jos puolisoilla on tavanomaisia parisuhteeseen liittyviä ongelmia, kuten kommunikaatiovaikeuksia. Parisuhde joutuu vaikeuksiin myös silloin, kun ulkomaalaistaustainen osapuoli saa kielteistä palautetta taustansa tai ulkomuotonsa vuoksi oman kulttuurin edustajilta tai ulkopuolisilta ihmisiltä, tai suomalainen osapuoli usein kokee alentuvaa kohtelua avioitumisen vuoksi. (Säävälä 2011, 35.)

Parisuhde kokee myös erilaisia vaikeuksia muuton seurauksena. Muutto uuteen maahan voi pahentaa jo olemassa olevia konflikteja ja ristiriitoja erityisesti silloin kun puolisoiden sosiaaliset statukset vaihtuvat. Puolison – erityisesti miehen – työttömyydellä, alkoholinkäytöllä, mustasukkaisuudella, samoin kuin myös uuden maan kulttuurilla ja toimintatavoilla on suuri merkitys avio- ja avoliittojen päättymiseen. Muuttaneilla perheillä on todella harvoin uudessa maassa tukena sukulaisia, jotka ovat usein kotimaassa auttaneet lastenhoidossa, arkielämän asioissa ja päätöksenteossa, joten puoliset näkevät eron ratkaisuna perheen ongelmien lopettamiseksi. Suomalaisen puolisonsa kanssa asuvalla ihmisellä on enemmän sukulaisuus- ja ystävyys-suhteita puolison puolelta, joten tuen saaminen on mahdollista, jos nämä hyväksyvät tämän liiton. (Säävälä 2011, 36–37.)

4 EROTILANTEESSA TUKEMINEN JA EROPALVELUT

Kunnilla on velvollisuus järjestää kasvatus- ja perheneuvontaa asukkaalleen voimassa olevan sosiaalihuoltolain 14 § mukaan. Sen järjestäminen voi tapahtua monella tavalla. Kasvatus- ja perheneuvontaa (26 §) annetaan lapsen hyvinvoinnin, yksilöllisen kasvun ja myönteisen kehityksen edistämiseksi, vanhemmuuden tukemiseksi sekä lapsiperheiden suoriutumisen ja omien voimavarojen vahvistamiseksi. Kasvatus- ja perheneuvontaan sisältyy lasten kasvuun ja kehitykseen, perhe-elämään, ihmissuhteisiin ja sosiaalisiin taitoihin liittyvää arviointia, ohjausta, asiantuntijaneuvontaa ja muuta tukea. Kasvatus- ja perheneuvontaa (6 §) toteutetaan monialaisesti sosiaalityön, psykologian ja lääketieteen sekä tarpeen mukaan muiden asiantuntijoiden kanssa (L 1301/2014). Viime vuosina on vakiintunut käytäntöön sana ”eroauttaminen” eroasioista ja sen ympärille liittyvistä palveluista puhuttaessa. Yhteistyöhenkilömme Vantaan perheneuvolasta valitsi kyselysämme olevat kahdeksan Vantaan eropalvelua, joista he halusivat saada tietoja.

4.1 Apu ja palveluihin hakeutuminen

Eron työstäminen yksin ja yhdessä tukiverkoston kanssa auttaa sopeutumaan avioeron jälkeiseen uuteen elämäntilanteeseen. Ammattiapuun on turvauduttu usein silloin, jos ero on ollut kielteinen kokemus ja aiheuttanut ahdistusta. Ammattiapua käyttäneet ovat kokeneet eron keskimääräistä hankalammaksi ja siitä selviytyminen ei ole onnistunut ilman apua. Ero voi aiheuttaa voimattomuutta, jolloin paras ratkaisu on siirtää asioiden hoitaminen ammattilaiselle. Avun vastaanottaminen kriisin keskellä voi kuitenkin olla vaikeaa, ja kohtaaminen viranomaisen kanssa on usein lyhyt. Ohjeet ja neuvot voidaan kokea lannistaviksi. Tuoreessa erotilanteessa usein kaivataan ensisijaisesti vertaistukea ja ymmärrystä. Kaivataan uusia näkökulmia ja mahdollisuutta jakaa tunteita. Tärkeäksi koetaan se, että tapaamiset eivät ole vain kertaluontoisia, eikä asioita tarvitsisi hoitaa usean eri ammattilaisen kanssa. Eron jälkeisen vanhemmuuden tukeminen ja vanhempien oman vastuun korostaminen ovat suuressa roolissa eron jälkeisissä palveluissa. (Kiiski 2011, 187–188; Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2019, 40–42).

Erotilanteessa, jossa vakiintunut toimintatapa muuttuu, vanhemmat tarvitsevat apua ja tukea miten pärjätä isänä tai äitinä muuttuneessa perhetilanteessa. Eronneiden vanhempien on löydettävä ratkaisuja ja tapoja toimia parisuhteen päättymisessä, vanhemmuudessa ja talouteen liittyvissä asioissa. Apua ja tukea tarvitaan myös lapsen arkea koskevissa käytännön järjestelyjen suunnittelussa sekä toteuttamisessa, lasta koskevien sopimusten tekemisessä ja ristiriitatilanteiden hallinnassa vanhempien välillä tilanteissa miten tehdä yhteistyötä ihmisen kanssa, jonka kanssa ei halua olla tekemisissä. (Haavisto ym. 2014, 8, 10.)

Kansainvälisten esikuvien pohjalta on kehitetty vanhemmuussuunnitelma osana Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa (LAPE). Se on tarkoitettu tueksi ja apuvälineeksi eron jälkeiseen vanhemmuuteen. Vanhemmuussuunnitelma auttaa vanhempia keskustelemaan lastensa arjen sujumisesta asiallisesti ja rauhassa. (Sosiaali- ja terveysministeriö. Lapsen arki eron jälkeen. Suunnitelma vanhempien yhteistyöstä.) Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa (LAPE) viedään eteenpäin myös vuonna 2019 ja Suomen hallituksen ohjelmassa on luvattu muutosohjelmalle jatkoa myös vuosiksi 2020–2023. Eroauttamisen palvelujen kehittäminen on nostettu siinä omaksi kokonaisuudekseen. Projektin tavoitteena on sovinnollisen yhteisvanhemmuuden ja erotilanteen palveluiden kokonaisuuden selkeyttäminen ja palveluiden saatavuuden ja tunnettavuuden parantaminen lapsen edun toteutumiseksi. Verkossa tarjottavia eropalveluja on tarkoitus kehittää ja tavoitteena on kiinnittää erityistä huomiota monimuotoisten- ja maahanmuuttajaperheiden osallisuuteen. (Sosiaali- ja terveysministeriö. Hankkeet ja säädösvalmistelu. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma; Sosiaali- ja terveysministeriö. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma). Muutosohjelmassa suunnitteilla olevien ennalta ehkäisevien eropalvelujen vahvistaminen voisi osaltaan vähentää vanhempien tarvetta kääntyä tuomioistuimen puoleen (Oikeusministeriö 2016, 8).

Varhaislapsuuden elinolosuhteiden tiedetään vaikuttavan ratkaisevasti lapsen kehitykseen ja myöhemmän elämän laatuun. Tutkimukset osoittavat, että perheet hyötyvät ongelmiin puuttumisesta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sekä avun ja tuen tarjoamisesta tarpeen ilmetessä. Onnistuessaan ennaltaehkäisevät ja varhaiset tukitoimet vähentävät tai jopa poistavat muiden palveluiden tarvetta. Perheen jaksamista tukemalla voidaan edesauttaa lapsen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Samalla vältytään

haitallisilta ongelmilta ja kalliilta korjaavilta palveluilta. (Sipilä & Österbacka 2013, 47; Oikeusministeriö 2016, 19.)

4.2 Palvelut eronneille, eroaville tai eroa suunnitteleville

Palvelut eronneille, eroaville tai eroa suunnitteleville vaihtelevat Haaviston ym. (2014, 10) mukaan kunnittain. Mikäli palveluja on tarjolla, asiakkaan saattaa olla vaikea löytää ja hahmottaa mistä hakea apua tai millaisiin ongelmiin apua ylipäätään on mahdollista saada. Palvelujärjestelmässä työskentelevillekin moninaisten ja osin päällekkäistenkin palvelujen tuntemus on haastavaa. Lisäksi monissa kunnissa palvelut ovat ruuhkautuneita ja asiakkaiden pääseminen palveluihin on pitkittynyttä. Helsingissä, Vantaalla ja Espoossa jonot lastenvalvojille saattavat olla jopa kolme tai neljä kuukautta (Siironen 2018). Kriisipalvelua ja nopean avun toimipisteitä on saatavilla vähän. Alueen sisälläkin palvelut saattavat olla hyvin hajallaan. Saatavilla olevista palveluista tai niiden sisällöstä ei olla eroperheissä tietoisia. Myös kynnys hakeutua palveluihin voi olla korkea. (Juurikko ja Kalmari.)

Eroauttamisen palvelujen tarkoituksena on tukea eroavia pariskuntia ja heidän lapsiaan. Lapsille tulee turvata tärkeiden ihmissuhteiden säilyminen ja turvalliset kasvuolosuhteet vanhempien erosta huolimatta. Eroauttamisen tavoitteena on vähentää riitoja ja huolto-kiistoja, vahvistaa sovinnollisuutta ja turvata vanhemmuuden jatkuvuutta. Sosiaalihuoltolaissa (L 1301/2014) säädetään erotilanteeseen liittyvistä lakisääteisistä palveluista. Lapsiperheiden erotilanteiden kannalta keskeisiä, sosiaalihuoltolain mukaan kunnan järjestämistä kuuluvia palveluita ovat lapsen huoltoa ja tapaamista oikeutta koskevan päätöksen vahvistamiseen ja ratkaisemiseen liittyvät tehtävät, perheasioiden sovittelu, sosiaalityö, sosiaaliohjaus, kasvatus- ja perheneuvonta, perhetyö ja kotipalvelu sekä lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonta. (Ensi- ja turvakotien liitto 2016; Juurikko ja Kalmari; Pruuki 2017, 168.)

Eroauttamispalveluita järjestävät myös oikeuslaitos, seurakunnat, yritykset ja erilaiset järjestöt. Järjestöt tuottavat valtakunnallisesti ero- ja perheiden palveluita hyvin laajasti. Monia palveluja tuotetaan yhteistyössä eri toimijoiden kesken esimerkiksi kunta–järjestöyhteistyönä. Verkosta löytyy monipuolisesti tietoa ja tukea erotilanteeseen vanhemmille

ja lapsille. Siellä on eri tahojen järjestämiä chatteja, artikkeleita ja videoita eroon liittyvistä teemoista. (Ensi- ja turvakotien liitto 2016; Juurikko ja Kalmari; Pruuki 2017, 168.) Amaton, Kanen ja Jamesin (2012) mukaan suuri Google-hakujen määrä avioero-hakusamalla kertoo siitä, että tietoa eroaiheesta ja -palveluista etsitään Internetistä.

Vaikka uusia matalan kynnyksen eropalveluita on luotu ja niistä on tiedotettu aiempaa enemmän, tieto erilaisista palveluista ei ole tavoittanut kaikkia avuntarvitsijoita. Etenkään suurissa kaupungeissa myöskään henkilöresurssit eivät vastaa palvelujen tarvetta. (Pettinen 2019, 13.)

4.3 Kyselyssä mukana olleet palvelut

Lastenvalvojen tehtävänä erotilanteessa on vahvistaa vanhempien väliset sopimukset liittyen lasten asumiseen, tapaamisoikeuteen, huoltoon ja elatukseen. Lastenvalvoja avustaa vanhempia sopimuksen tekemisessä ja laatii sovitusta asioista asiakirjan, joka on toimeenpanokelpoinen. Lastenvalvojan tehtävänä on varmistaa, että sopimus ei ole lapsen edun vastainen. Lastenvalvojen työn sisältöä ei ole lailla määritelty tarkemmin ja lastenvalvojen työtavat ja resurssit vaihtelevat kunnasta riippuen. (Ensi- ja turvakotien liitto. Apuaeroon.fi. Julkinen. Vantaan lastenvalvoja.)

Perheasioiden sovittelu on tarkoitettu lapsiperheille, joissa vanhemmat miettivät eron mahdollisuutta. Sovitteluun voi hakeutua myös perhe, jossa ero on jo tapahtunut ja perhe pyrkii sopeutumaan uuteen elämäntilanteeseen. Perheissä, joissa avioero on mahdollisesti tapahtunut jo aikaisemmin, kasvatus- ja perheneuvolan työskentelyn painopisteenä on vanhemmuuden vahvistaminen eron jälkeen sekä vanhemmuussuunnitelman mukaisen kasvatuskumppanuuden löytäminen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2018.)

Perheen eroprosessin eri vaiheissa vanhemmille on tarvittaessa käytettävissä eri lakeihin perustuvaa kolmea sovittelunimikkeellä olevaa palvelua, joilla kullakin on omat säädöksensä ja toimintaehtonsa. Perheasioiden sovittelu on asiakkaille vapaaehtoinen, mutta kunnan järjestämisvelvollisuuden alainen sosiaalipalvelu eropäätöksen ja erojärjestelyjen tekemiseksi sekä ristiriitojen käsittelemiseksi. Asiantuntija-avusteinen huoltoriitojen tuomioistuinsovittelu on tuomioistuimessa oikeudenkäynnin vaihtoehto.

Täytäntöönpanosovittelu on oikeuden määräämä työskentely, kun lainvoimainen vanhempien tekemä ja sosiaaliviranomaisen vahvistama sopimus tai oikeuden päätös lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta ei käytännössä toteudu. (Haarjärvi-Väyrynen, Lahtiharju, Mäntylä-Karppinen & Pursiainen 2018.)

Mikäli lapsen huoltoon, asumiseen tai tapaamisoikeuteen liittyvät asiat eivät selviä sovittelupalveluiden kautta ja vanhemmat vievät lapsen asiat oikeuden ratkaistavaksi, tuomioistuimien voi päätyä pyytämään olosuhdeselvitystä ja siihen sisältyvää lapsen kuulemistä voidakseen ratkaista kiistanalaiset lasta koskevat asiat lapsen edun mukaisesti (Haarjärvi-Väyrynen ym. 2018).

Erotilanteen palveluilla kohti sovinnollisuutta kansallisen ja maakunnallisen toimeenpanon tueksi suunnitellussa projektisuunnitelmassa todetaan, että perheasioiden sovittelu tunnetaan palveluna melko huonosti. Palvelua tulisikin heidän mukaansa kehittää ja yhtenäistää valtakunnallisesti ja tehdä rajanvetoa muihin erotilanteen palveluihin. (Juurikko ja Kalmari; Sosiaali- ja terveysministeriö.)

Perheneuvola tarjoaa asiantuntija-apua ja konsultaatiota yhteistyötahoille lasten psykiseen kehitykseen ja perheiden hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Perheneuvolat palvelevat perheitä, joissa on alle 13-vuotiaita lapsia. Perheneuvolaan voi ottaa itse yhteyttä ilman lähetettä. Palvelut ovat luottamuksellisia, vapaaehtoisia ja maksuttomia. Perheneuvonta tarjoaa myös viranomaisille puhelinkonsultaatiota ja järjestää tarvittaessa konsultaation yhteistyötahoille. Perheneuvolassa työskentelee sosiaalityöntekijöitä, psykologeja, perhe- ja taideterapeutteja sekä lastenpsykiatreja. Perheneuvolassa perheelle nimitetään vastuutyöntekijä, joka suunnittelee perheen kanssa työskentelyn tavoitteet, työtavat ja sen keston. Työskentely tapahtuu joustavasti perheen tarpeiden ja toiveiden mukaisesti keskustellen, ryhmämuotoisesti tai toiminnallisia työtapoja hyödyntäen. Kasvatus- ja perheneuvontaan voi hakeutua, jos vanhemmat tarvitsevat apua vanhemmuuteen tai vanhempien välisten ristiriitojen selvittämiseen tai perheessä harkitaan avioeroa tai perheenjäsenet tarvitsevat tukea erosta selviytymiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2018.)

Perheneuvolassa tehdään tiivistä yhteistyötä muiden lasta ja perhettä lähellä olevien tahojen, kuten koulun, varhaiskasvatuksen ja neuvolan kanssa. Perheneuvola tarjoaa myös ryhmämuotoista tukea perheelle, vanhemmille ja lapsille. **Ryhmät** voivat olla

keskusteluun pohjautuvia tai toiminnallisia, esimerkiksi taideterapiaryhmiä, Ihmeelliset vuodet -ryhmiä tai vanhempien erotilanteessa lapsia tukea antavia ryhmiä. Perheneuvolan työntekijän voi tavata myös avoimissa päiväkodeissa. (Vantaan kaupunki. Lapsiperheiden palvelut. Perheneuvola.)

Eron ensiapupisteet ympäri pääkaupunkiseutua ovat pääkaupunkiseutulaisten perheiden käytössä olevia paikkoja, joiden tarkoitus on tarjota nopeaa apua eroasioissa. Toiminnassa ovat mukana useat järjestöt ja seurakunnat. Eron ensiapupisteissä palveluja tarjotaan samasta paikasta ja asiointi onnistuu nimettömänä sekä yksin ilman toista vanhempaa. Ensiapupisteissä puhumiselle on aikaa ja tarvittaessa asiakas voidaan ohjata muihin palveluihin. Eron ensiapupisteissä tarjotaan lastenvalvojapalveluja ilman ajanvarausta. (Vantaan kaupunki 2019.)

Puhutaan erosta -illat ovat maksuttomia tilaisuuksia, joita Helsinki ja Vantaa järjestävät yhdessä Pääkaupunkiseudun Lapsen paras – yhdessä enemmän -hankkeen kanssa. Illat on tarkoitettu eronneille ja eroa harkitseville sekä asiasta kiinnostuneille ammattilaisille ja opiskelijoille. Niissä saa luotettavaa tietoa ja pääsee keskustelemaan eroon liittyvistä teemoista asiantuntijoiden johdolla. (Vantaan kaupunki 2019.)

Suomalainen eroseminaari (Fisher) on ryhmämuotoinen eroauttamisen työskentelytapa erokriisin työstämiseksi. Se on ammatillisesti ohjattu vertaisryhmä, joka soveltuu eroa harkitseville, erokriisissä kamppaileville kuin myös henkilöille, joiden erosta on jo aikaa. Menetelmä perustuu Bruce Fisherin malliin ja se antaa työkaluja eron työstämiseen ja tukee eroon liittyvää sopeutumisprosessia. (Ensi- ja turvakotien liitto. Apuaeroon.fi. Suomalainen eroseminaari.)

Erokahvila on vapaaehtoisten vetämä vertaiskahvila Vantaan Kivistössä. Vantaan kaupungin ja Ensi- ja turvakotien liiton järjestämä toiminta on maksutonta ja kaikille aikuisille avointa, jossa voi käydä keskustelemassa erosta vertaistukijoiden kanssa. (Ensi- ja turvakotien liitto. Apuaeroon.fi. Erovertaisryhmä Aurinkokivi eronneille vanhemmille syksy 2019.)

5 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA, TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Eroauttamisaihe valikoitui sen ajankohtaisuuden vuoksi. Yhteiskunnassamme perherakenteet ovat muuttuneet ja moninaistuneet. Myös työelämäkumppanimme Vantaan perheneuvola haluaa kehittää palvelujaan palvelemaan paremmin avuntarvitsijoita. Keskusteluissamme yhteistyökumppanin kanssa päädyimme siihen, että kartoittaisimme maahanmuuttajien kokemuksia ja toiveita eron jälkeisestä tuesta, jotta he Vantaan perheneuvolassa pystyisivät jatkossa paremmin huomioimaan palveluissaan maahanmuuttajat ja heidän tarpeensa. Vantaa on tällä hetkellä Suomen monikulttuurisin kunta (Vantaan hyvinvointiohjelma 2018–2022).

Vantaan perheneuvola on ollut mukana muiden tahojen kanssa kehittämässä uusia matalan kynnyksen eroauttamispalveluja. Tällä eroauttamispalvelujen kehittämällä pyritään saamaan sopivia ja tarkoituksenmukaisesti kohdentuvia palveluja oikeaan aikaan, jotta ihmiset selviäisivät erotilanteessa ilman lasta ja perhettä vahingoittavaa riitelyä sekä ajautumista kalliisiin oikeudenkäynteihin. Perheneuvola tarjoaa perheille eropalveluita, jotka ovat maksuttomia eivätkä vaadi lähetettä. Perheneuvola on matalan kynnyksen paikka ja toivotaan, että yhä useammat perheet löytävät palveluiden piiriin. (Marjo van Dijken henkilökohtainen tiedonanto 23.10.2018.)

Opinnäytetyössämme kartoitetaan maahanmuuttajien tietoisuutta ja kokemuksia Vantaan eropalveluista ja minkälaista apua ja tukea he itse erotilanteessa toivovat tai olisivat toivoneet. Työpajan pienryhmätyöskentelyllä halusimme saada ammattilaisilta ideoita, miten voisi saada maahanmuuttajat tietoisiksi eropalveluista sekä miten saada nämä osallistumaan palveluihin. Saamiemme tulosten avulla he voivat kohdentaa palveluja paremmin ja kehittää eroauttamispalvelujaan.

Tutkimuskysymykset ovat: Mistä Vantaan eropalveluista maahanmuuttajat ovat tietoisia? Miten maahanmuuttajat suhtautuvat eroauttamiseen? Mitä apua maahanmuuttajat toivovat eron jälkeen?

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Kävimme keskustelemassa opinnäytetyöstämme ja sen aiheesta Vantaan perheneuvolassa syksyllä 2018 perheneuvolatoiminnan päällikkö Marjo van Dijkenin kanssa, joka toimi työelämäkumppanin taholta yhteistyöhenkilönämme. Aineiston keräsimme laatimalla kyselylomakkeen maahanmuuttajille eroauttamisesta sekä järjestämällä kyselyn tulosten perusteella työpajan Vantaan perheneuvolan henkilökunnalle. Työpajan ideat kokosimme yhteenvedoksi yhteistyökumppanillemme. Ihmiset liikkuvat ja toimivat kuntarajojen yli sekä monet palvelut tuotetaan pääkaupunkiseudulla useiden tahojen yhteistyönä. Tästä syystä rajauksemme pelkkään vantaalaisuuteen ei ollut ehdoton eikä mielekäs; yksi kyselypaikoista sijaitseekin Helsingissä. Kysely toteutettiin keväällä 2019. Vantaan perheneuvolassa toukokuussa 2019 pitämässämme tilaisuudessa kerroimme opinnäytetyöstämme, kyselyn tuloksista sekä omista pohdinnoistamme aiheeseen liittyen PowerPointesityksellä ja toteutimme työpajan pienryhmätyöskentelynä.

6.1 Kyselylomakkeen ja saatekirjeen laatiminen

Aloitimme kyselylomakkeen suunnittelun syksyllä 2018. Hahmottelimme aluksi kysymyksiä aiheestamme kerätyn teorian, miellekartan ja kirjallisuuden avulla paperille ja tietokoneella Word-tekstinkäsittelyohjelmalla. Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset olivat pohjana kyselylomakkeen kysymyksille. Kyselyn toteutimme kolmella eri kielellä sekä paperisena että sähköisesti. Näin ajattelimme saavamme parhaiten tietoa aiheesta. Kyselomake on yksi perinteisimmistä tavoista kerätä tutkimusaineistoa (Valli 2018, 92).

Kyselytutkimuksen teko mahdollistaa vastaajien anonymiteetin säilymisen, kun tutkija ei ole kasvotusten tapaamassa tutkittavia. Näin voidaan saada aroistakin aiheista tarkkaa tutkimustietoa, kun tutkittavilla on matalampi kynnyks osallistua tutkimukseen. (Kumar 2014, 181, 191.) Eroaminen ja eroauttaminen voivat olla arka ja henkilökohtainen asia, eikä tutkittava välttämättä haluaisi kasvotusten kertoa kokemuksiaan tai mielipiteitään.

Kyselylomakkeen laadimme ensin suomeksi ja sen jälkeen käänsimme sen venäjäksi ja englanniksi. Vastaajilla on siten ollut mahdollisuus vastata haluamallaan kielellä.

Kyselylomake oli paperisena (LIITTEET 1, 2, 3) sekä sähköisessä muodossa. Tällä tavalla pyrimme saamaan laajemman otannan vastaajista. Kaikki maahanmuuttajat eivät välttämättä käytä tai osaa käyttää tietokonetta tai sosiaalista mediaa, siksi katsoimme paperilomakkeen välttämättömäksi. Paperilomakkeen teimme Word-ohjelmalla ja sähköisen Webropolilla. Webropol-palvelu on Pohjoismaiden käytetyin kysely- ja raportointi sovellus (Webropol. Tuotteemme). Sen avulla voi laatia kyselytutkimuksia ja niiden jakaminen Internetissä tai sähköpostitse onnistuu nopeasti. Teimme kyselyn Webropolin versio 3.0:lla. Paperilomakkeilta siirsimme kysymykset Webropoliin. Kysymysten siirtäminen sähköiseen muotoon osoittautui varsin haasteelliseksi. Kaikki kysymykset eivät asettuneet teknisistä syistä Webropolissa sellaiseen muotoon kuin olisimme halunneet. Sähköiseen kyselyyn emme voineet laittaa pakollisiksi kaikkia kysymyksiä, koska muuten lomakkeella ei olisi päässyt etenemään.

Kyselylomakkeessa oli 14 kohtaa. Kysymysten muokkautumista ja valikoitumista lomakkeeseen ovat avustaneet – meidän opinnäytetekijöiden lisäksi – pohdinnat ja keskustelut yhdessä yhteistyökumppanimme Vantaan perheneuvolan yhteistyöhenkilön sekä koulun opinnäytetyöryhmämme opettajien sekä opiskelutovereiden kanssa. Tutkimuksen luotettavuutta mitataan validiteetin avulla (Kananen 2008, 79). Opinnäytetyössämme validiteettia vahvistimme muun muassa myös pohtimalla ja tarkastelemalla miten kysymysten ja vastausvaihtoehtojen sisältö ja muotoilu olivat onnistuneet. Kyselylomakkeen testasimme monia kertoja suunnitteluprosessin eri vaiheissa ulkopuolisilla ihmisillä ja sen perusteella teimme tarvittavat korjaukset.

Kyselylomaketta laatiessamme olemme pyrkineet ottamaan huomioon mahdollisimman tarkasti kysymysten järjestyksen ja lomakkeen rakenteeseen liittyvät tekijät. Kyselylomake on rakennettu niin, että alussa kartoitetaan vastaajan taustat, kuten sukupuoli ja ikä sekä äidinkieli. Sen jälkeen johdatellaan kysymykset eroaiheeseen. Arkoja kysymyksiä ei kysytä heti alussa, vaan ne sijoittuvat kyselyn keskivaiheelle. Kyselylomakkeen loppuun tuli vielä muutamia helposti vastattavia kysymyksiä. (Valli 2018, 94.)

Kyselylomakkeessa oli strukturoituja, sekamuotoisia ja avoimia kysymyksiä. Strukturoiduissa kysymyksissä oli valmiit vastausvaihtoehdot. Strukturoitujen kysymysten tarkoituksena on vastausten käsittelyn yksinkertaistamisen lisäksi myös tiettyjen virheiden välttäminen. Kaikki vastaajat eivät välttämättä osaa itse muotoilla vastauksiaan. Kun

vastaajille tarjotaan vaihtoehtoja, vastaaminen ei esty kielivaikeuksien takia. (Heikkilä 2014, 49.) Avoimilla kysymyksiä halusimme antaa vastaajille mahdollisuuden vastata omin sanoin, ja saada tietoa, jota me emme välttämättä ole osanneet ottaa huomioon.

Kyselylomakkeessa on kiinnitetty erityistä huomiota kohderyhmämme, maahanmuuttajien, vuoksi sen kieleen. Kysymysten ymmärrettävyyteen saimme tarkennusta maahanmuuttajataustaisilta henkilöiltä kyselylomakkeen valmisteluvaiheessa. Kysymysten ja lauseiden piti olla helposti ymmärrettäviä. Kananen (2008, 83) mukaan kysymysten kielen täytyy olla yksiselitteistä ja ymmärrettävää. Pyrimme suunnittelemaan kysymykset niin, että kaikki tutkittavat ymmärtävät niiden sisällön samalla tavalla. Vastaajan ikä, koulutus ja kulttuuritausta vaikuttavat myös suoraan kielen ymmärrettävyyteen (Kananen 2008, 83). Esitetasimme kyselylomakkeet ulkopuolisilla ihmisillä huolellisesti ennen kuin laitoimme ne julkisesti jakoon.

Kyselylomakkeen pituuteen ja kysymysten lukumäärään olemme myös kiinnittäneet huomiota. Vastaajan tuli säilyttää mielenkiinto kyselyn alusta loppuun saakka. Liian pitkässä kyselyssä vastaaja voi olla huolimaton tai jättää vastaamatta osaan kysymyksistä (Kananen 2008, 36). Palveluiden nimien kääntäminen venäjäksi ja englanniksi tuotti ajoittain hankaluuksia. Sanasta sanaan -kääntäminen ei toiminut joka kohdassa. Taulukon ja kyselyn muotoiluja piti myös tarkkailla, koska jotkut sanat ovat paljon pidempiä englanniksi tai venäjäksi kuin suomeksi tai päinvastoin. Kyselylomakkeista piti saada myös ulkoasultaan mahdollisimman samanlaiset ja vastaamaan houkuttelevat eri kielisinä versioina.

Kyselylomakkeen ulkonäössä huomioimme selkeyden, sillä sellainen lomake houkuttelee myös vastaamaan kyselyyn varmimmin (Heikkilä 2014, 46). Kysymykset ja vastausvaihtoehdot laadimme vastaajalle henkilökohtaiseen muotoon. Valmis paperinen kyselylomake oli kaksisivuinen. Jouduimme pohtimaan paperisen lomakkeen toteutusta ja sen ulkomuotoa moneen kertaan, jotta saimme tarvittavat tiedot haluamallamme tavalla esille. Paperisessa lomakkeessa saatekirje tuli ensimmäiselle sivulle ja kysely alkoi saman paperin kääntöpuolelta ja jatkui seuraavalle paperille. Paperit oli nidottu yhteen, jolloin vastaaja näki aukeamalta koko kyselyn yhdellä kertaa. Lisäksi tähän toteutustapaan paperisessa versiossa päädyimme siksi, että kyselyn lopussa vastaajalla oli mahdollisuus jättää yhteystietonsa, puhelinnumerosa tai sähköpostiosoitteensa elokuvalippuarvontaan osallistumiseksi. Vastaamisen anonymiteetin säilymisen vuoksi vastaajia oli ohjeistettu

irrottamaan tämä osa halutessaan kyselystä. Tämä ei olisi ollut mahdollista muunlaisessa tekstinasettelussa. Webropolissa sähköinen kysely jakautui useammalle sivulle ohjelman teknisten ominaisuuksien vuoksi. Sivumäärällä ei ole kuitenkaan samanlaista merkitystä, kuin paperiversiossa.

Sekä paperisen että Webropol-kyselylomakkeen alussa oli kunkin kielinen saatekirje, suomi (LIITE 1), venäjä (LIITE 2) ja englanti (LIITE 3). Saatekirjeessä kerroimme mahdollisimman selkeästi ja lyhyesti sekä houkuttelevasti opinnäytetyömme tarkoituksesta ja miten vastauksia aiotaan hyödyntää. Lisäksi siinä kerrottiin osallistumisen ohjeistus ja nimettömyys eli sen anonymiteetistä. Luotettavuuden lisäämiseksi saatekirjeessä oli myös meille tekijöille yhteystiedot, joista pystyi kysymään tarvittaessa lisätietoa. (Oliver 2004, 56–57.)

Vaikka opinnäytetyömme aihepiiri on arkaluonteinen, olemme tutkineet lähinnä vastaajien kokemuksia ja näkemyksiä aiheesta. Mielipiteitä mittaavat lomaketutkimukset edellyttävät yleensä vähemmän toimenpiteitä vastaajien tunnistamattomuuden turvaamiseksi, kuin esimerkiksi tutkimukset, joilla kartoitetaan vastaajien terveydentilaa tai heidän käyttämiään sosiaalihuollon etuuksia. (Kuula 2006, 213.) Säilytimme paperiset kyselylomakkeet itsellämme opinnäytetyön valmistumiseen saakka ja sen jälkeen hävitimme lomakkeet silppuamalla tietoturvallisesti. Huolehdimme myös, että tietokoneelle Excel-taulukoihin siirretyt vastaukset ovat olleet koko prosessin ajan tallennettuina omilla henkilökohtaisilla tietokoneillamme, joihin ei ole ollut ulkopuolisilla pääsyä ja poistimme ne opinnäytetyön valmistuttua.

Vastaamisen houkuttimeksi yhteistyökumppanimme tarjosi arvottavaksi elokuvalippuja vastanneiden kesken. Omien yhteystietojen jättäminen oli vapaaehtoista, mutta edellytys jos halusi osallistua elokuvalippujen arvontaan. Arvontaan osallistuneiden yhteystiedot hävitimme silppuamalla paperit ja sulkemalla Webropol-linkin heti kun kysely oli loppunut ja arvonta suoritettu.

6.2 Kyselyn toteutuksen yhteistyötahot

Syksyn 2018 aikana kartoitimme Vantaan tapaamis- ja opiskelupaikkoja maahanmuuttajille sekä sosiaalisen median ryhmiä, joissa voisimme kyselyn tehdä; molempia tahoja valikoitui neljä. Loka- ja marraskuun 2018 aikana otimme yhteyttä sähköpostitse, puhelimitse sekä kävimme kasvokkain kertomassa meidän opinnäytetyöstämme seuraavissa paikoissa: Vantaan Venäläinen klubi ”Anticafe Vmeste”, Silkinportin toimintakeskus, Hakunilan kansainvälinen yhdistys ja Inkerikeskus. Näissä paikoissa käy paljon maahanmuuttajaväestöä ympäri pääkaupunkiseutua ja siksi ne valikoituivat mukaan tiedonkeruupaikoiksi.

Sähköisen kyselyn kyselypaikoiksi valikoitui suunnitteluvaiheessa kaksi Facebook-ryhmää: Kaikkea Suomesta ja Finnish Affair. Toisessa ryhmässä käy venäjää puhuvia ja toinen ryhmä on tarkoitettu arabiaa puhuville ihmisille. Molemmissa Facebook-ryhmissä on paljon jäseniä, noin 5000 ihmistä. Ryhmistä saatujen vähäisten vastausten vuoksi kyselyä jatkettiin huhtikuussa FINN-MAMU-Monikulttuurinen yhdistys ry ja Maahanmuuttajien neuvonta Vantaalla -ryhmiin. Facebook-ryhmien ylläpitäjiin oli otettu etukäteen yhteyttä, kerrottu tutkimuksemme tavoitteista ja sovittu kyselyn julkaisuiden ajankohdat ja käytännön asiat.

Kyselyssä mukana olleiden toimintakeskusten, opiskelu- ja tapaamispaikkojen yhteisenä tavoitteena ovat maahanmuuttajien hyvinvoinnin ja elämänhallinnan edistäminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Lisäksi niissä tarjotaan neuvontaa ja kotoutumista tukevaa toimintaa ja vapaa-ajan harrastuksia. Paikoissa tavoitteena on myös äidinkielen ja kielitaidon säilyttäminen ja parantaminen sekä suomen kielen oppiminen, sosiaalisten verkostojen ja aktiivisen toiminnan löytäminen sekä vertaistuki. Näissä toimintakeskuksissa ja tapaamispaikoissa ihmiset tapaavat ammattilasia, vapaaehtoisia sekä toisia maahanmuuttajia, joilta saavat tukea myös vaikeisiin elämäntilanteisiin.

Vantaan Venäläinen Klubi ry:n **Anticafe Vmeste** tarjoaa palvelua eri-ikäisille venäjänkielisille ja Venäjän kulttuurista kiinnostuneille ihmisille Tikkurilan keskustassa Vantaalla. Klubin toiminta on osa valtakunnallista Suomen venäjänkielisten keskusjärjestöä, jonka tavoitteena on edistää venäjänkielisten vantaalaisten elämänhallintaa ja kotoutumista, työllistymistä ja hyvinvointia. Yhdistys yrittää ehkäistä syrjäytymistä järjestämällä

erilaisia palveluja jäsenilleen, erityisesti lapsille ja nuorille, tekemällä laajasti yhteistyötä viranomaisten ja muiden järjestöjen kanssa. Anticafe Vmesten toimintaa ovat muun muassa erilaiset tapahtumat, kurssit, leirit, luennot ja juhlat, jotka toteutuvat tuntiopettajien, kerhonohjaajien ja vapaaehtoisten voimin. Klubin toimintaan osallistuu viikoittain yli 350 henkilöä, joista suurin osa on lapsia. Klubin palvelut täydentävät Vantaan kaupungin omia palveluja ja laajentavat monikulttuurista osallisuutta ja yhteisöllisyyttä tukevaa harrastustoiminnan tarjontaa Vantaalla. Klubi saa avustusta toimintaan Vantaan kaupungilta, mutta suurin osin on rahoitettu jäsen- ja osallistumismaksuilla. (Vantaan Venäläinen Klubi ry.)

Tikkurilassa sijaitsevassa **Silkinportin toimintakeskuksessa** on tarjolla monenlaista toimintaa maahanmuuttajille, muun muassa suomen kielen opiskelua, ompelua ja leivontaa; ohjausta ja neuvontaa on eri kielillä. Toimintakeskuksessa asiakkaat voivat tavata muita maahanmuuttajataustaisia ihmisiä ja osallistua keskustelukerhoon halutessaan. Silkinportin toimintakeskuksessa järjestetään säännöllisesti juhlia sekä tilaisuuksia viranomaisten ja järjestöjen kanssa. Silkinportin toimintakeskusta ylläpitää Vantaan kaupunki ja se on kaikille osallistujille maksutonta. (Tukea maahanmuuttajille 2018.)

Hakunilan kansainvälinen yhdistys ry:n asiakkaita ovat pääkaupunkiseudulla asuvat maahanmuuttajataustaiset ihmiset. He saavat neuvontaa ja ohjausta yhdistyksen Vantaan Hakunilassa sijaitsevasta toimenpiteestä sekä voivat osallistua erilaisiin kerhoihin ja tapahtumiin Länsimäen toimintakeskuksessa. Yhdistys tarjoaa kaikenikäisille maksuttomia palveluja päivittäin. Yhdistyksen tavoitteena on edistää monikulttuurista toimintaa, ennaltaehkäistä rasismia ja lisätä vieraiden kulttuurien tuntemusta järjestämällä taidenäyttelyitä, keskustelutilaisuuksia, kerhotoimintaa, retkiä sekä taiteiden ja kielten opetusta. Yhdistys tekee laajasti yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. (Hakunilan kansainvälinen yhdistys.)

Helsingissä toimiva vuonna 1995 perustettu **Inkerikeskus ry** tarjoaa palvelua venäjänkielille, erityisesti inkerinsuomalaisille paluumuuttajille yhteistyössä viranomaisten ja järjestöjen kanssa. Yhdistys tukee asiakkaiden suomen kielen opiskelua järjestämällä kielikursseja, pyrkii auttamaan Suomeen muuttaneita työllistymään uudessa kotimaassa sekä auttaa säilyttämään omaa kulttuuria ja historiaa. Yhdistys järjestää kulttuuritilaisuuksia, luentoja ja kerhotoimintaa eri-ikäisille ihmisille. Inkerikeskuksessa toimii Seniori-kerho.

Puheterapeutit ja lasten psykologit antavat neuvontaa ja apua lapsiperheille. Nuorisolle on järjestetty puhelinneuvontaa, jossa autetaan opiskelupaikan ja ammatin valinnassa. Osa palveluista on maksutonta. (Inkerikeskus. Toiminta.)

6.3 Aineisto ja aineiston keruu

Opinnäytetyön aineisto koostuu 57 palautuneesta kyselylomakkeesta sekä Vantaan perheneuvolassa toteutetusta pienryhmätyöskentelyssä tulleista ammattilaisten vastauksista. Kysely oli kohdennettu maahanmuuttajataustaisille täysi-ikäisille eroa-aihetta koskettaville henkilöille. Opinnäytetyön aineisto kerättiin paperisilla kyselylomakkeilla ajalla 4.3.–29.3.2019. Tämä tapa tuotti 25 analyysikelpoista kyselylomaketta. Aineistonkeruu sähköisenä Webropol-kyselynä tehtiin ajalla 8.3.–15.4.2019; vastauksia Webropoliin tuli 32 kappaletta, joista analysoinnissa pystyttiin hyödyntämään kaikki vastaukset. Saatekirjeessä kerroimme kyselyn tarkoituksesta sekä sen anonyymiydestä. Vastaajat osallistuivat kyselyyn vapaaehtoisesti eikä tutkittavia pystynyt tunnistamaan saatujen tietojen käsittelyssä. Sosiaalisen median julkisuus ja avoimuus aiheuttaa Vallin (2018, 126) mukaan tutkimusetiikkaan ja aineistojen edustavuuteen liittyviä ongelmia. Webropolissa vastanneiden taustoja ei pysty yhdistämään vastauksiin. Vastanneiden anonymiteetti on siis suojattu koko tutkimusprosessin ajan.

Paperiset kyselylomakkeet veimme aikaisemmin sopimiemme yhteistyöhenkilöiden avulla mainittuihin neljään vastauspaikkaan. Kyselylomakkeet olivat kaikissa kyselypaikoissa kolmella eri kielellä ja kunkin eri kielen kyselylomakkeet kyseisen kielen maan lipulla varustetussa muovitaskussa. Tällä pyrimme selkeyttämään vastaajille kyselyyn osallistumista, kun kyselylomakkeita oli kolmella eri kielellä.

Kyselylomakkeet oli ohjeistettu jokaisen lomakkeen saatekirjeessä sekä palautuslaatikon kyljessä ja ne tuli palauttaa siihen varattuun palautuslaatikkoon. Kyselylomakkeet ja suljettu palautuslaatikko oli sijoitettu mahdollisimman näkyvälle paikalle vastauspaikoissa ja pyysimme paikkojen henkilökuntaa mainostamaan kyselyä. Kyselypaikoissa oli paperiset ohjeet ja tiedot kyselystä ja sen toteuttajista myös henkilökunnalle. Kävimme kyselypaikoissa myös itse viikoittain kertomassa ja auttamassa ihmisiä kyselyyn vastaamisessa vastauksien saamisen tehostamiseksi. Samalla pystyimme seuraamaan tilannetta

sekä lisäämässä tyhjiä ja hakemassa täytettyjä lomakkeita. Täytetyt lomakkeet olivat vain meidän saatavilla ja säilytimme niitä suojattuna huolella.

Sähköisessä versiossa oli myös mahdollisuus vastata suomeksi, englanniksi tai venäjäksi. Linkkiä nostettiin Facebook-ryhmissä kolme kertaa näkyville uudestaan. Vastausajan pidentäminen ja lisääminen Maahanmuuttajien neuvonta Vantaalla ja FINN-MAMU-Monikulttuurinen yhdistys ry -ryhmiin lisävastausten saamiseksi ei kuitenkaan tuottanut vastauksia juurikaan lisää.

Vantaan perheneuvolan työntekijöille järjestimme työpajan, jossa kokosimme ideoita ammattilaisilta miten saada maahanmuuttajat tietoisiksi eropalveluista ja miten saada maahanmuuttajat osallistumaan palveluihin. Pajatyöskentelyn toteutuksesta kerrotaan kohdassa 6.5.

6.4 Aineiston käsittely ja analyysi

Aineiston käsittelyn ja analysoinnin aloitimme huhtikuussa 2019 keruuvaiheen jälkeen. Aloitimme heti kirjoittaa aineiston keruusta ja sen toteutuksesta mahdollisimman yksityiskohtaisesti, jotta kaikki vaiheet tulisivat mahdollisimman tarkasti kuvattua niiden ollessa tuoreessa muistissa. Tutkimuksen reliabiliteetin todentamiseksi dokumentoimme tarkasti myös prosessin eri vaiheet ja perustelemme tekemiämme ratkaisuja. Tuomen ja Sarajärven (2013, 132) mukaan tutkijan on sovellettava tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Tutkijan kannattaa toteuttaa tieteellisen tiedon luonteeseen kuuluvaa avoimuutta tutkimuksen vaiheita ja tuloksia esiteltäessä.

Tutustuimme kyselylomakkeisiin mahdollisimman vähin ennakkokäsityksin ja kävimme ne yksitellen läpi. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2013, 221) mukaan analyysi etenee vaiheittain: aineisto, kuvaaminen, luokittelu, yhdistäminen ja selitys. Aineiston käsittelyn aloitimme viemällä Webropolin vastaukset Excel-tilukko-ohjelmaan ja syötimme paperiversioiden tulokset samaan taulukkoon. Aineistoa järjestäessämme teimme myös tietojen tarkastuksen. Näin hahmotimme, millaisia asioita aineistossa on ja mihin kysymyksiin on vastattu. Aineistoa tarkistaessa tulee katsoa, sisältyykö siihen

virheellisyyksiä ja mitä tietoja puuttuu (Hirsjärvi ym. 2013, 221). Lomakkeista viisi hylättiin. Hylätyt lomakkeet olivat huomattavan puutteellisesti täytettyjä. Luimme kaikki vastauslomakkeet huolella läpi useaan kertaan ja selailimme, miltä saatu aineisto ja sen sisältämä tieto näytti. Sähköiseen kyselyyn vastanneiden ja kyselyn avanneiden määrä ja vastaajilta saadut vastaukset näkyivät suoraan Webropolissa prosentteina ja lukumäärinä.

Opinnäytetyössä olemme käyttäneet sekä laadullista että määrällistä analyysimenetelmää. Avoimiin kysymyksiin saatu aineisto käsiteltiin laadullista menetelmää käyttäen. Analyysi voi olla myös suorien jakaumien ja yksinkertaisten prosenttilukoiden tekemistä (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen 2011, 124). Strukturoitujen kysymysten vastauksia ei voinut ilmaista prosentteina, koska otanta ei ollut siihen riittävä. Ne on esitetty tuloksissa lukumäärinä. Strukturoiduissa kysymyksissä vastausvaihtoehdot on selkeintä numeroida, jotta niiden analysointi Excelin avulla on helpompaa (Kumar 2014, 306–307). Kyselylomakkeeseen emme olleet numeroineet vastausvaihtoehtoja, mutta siirtäessämme ne Excel-taulukko-ohjelmaan numeroimme ne. Excel-taulukko toimi analyysissä havaintomatriisinamme. Pilkoimme, ryhmittelimme, jäsensimme ja järjestimme aineistoa vertailtavaksi.

Laadullista aineistoa voi analysoida erilaisilla menetelmillä. Jos yksi kokeiltu tapa ei tunnu hyvältä, voi soveltaa toista tapaa. Myös tutkimuskysymys voi täsmentyä sen mukaan, mitä saadusta aineistosta saadaan esille. Voi olla, että saatu aineisto ei vastaa alkuperäisiin tutkimuskysymyksiin, eikä täydennystietoja vastaajilta pysty enää pyytämään. (Eskola & Suoranta 2008, 161–165.) Tarkastelimme tutkimuskysymyksiämme, kun olimme käyneet kyselylomakkeita läpi. Yhtä tutkimuskysymystä piti muokata hieman sen tarkentamiseksi, mutta muuten ne pysyivät ennallaan. Laadullista aineistoa voi analysoida myös määrällisen analyysin keinoin. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi aineiston tulosten laskemista tai ryhmittelyä eri luokkiin. Tällöin tutkija joutuu tulkitsemaan aineistoaan melko paljon. (Eskola & Suoranta 2008, 161.)

Tilastollinen analyysi on Heikkilän (2014, 139) ja Ronkaisen ym. (2011, 126) mukaan luova prosessi, jossa erityisesti graafisella tarkastelulla on suuri merkitys. Kananen (2008, 51) toteaa opinnäytetöiden jäävän usein kuvailun tasolle, jolloin analyysimenetelmiksi riittävät aineiston rakennetta kuvaavat tunnusluvut, ristiintaulukointi ja riippuvuusanalyysit. Aineistosta saatuja seikkoja voi kuvata taulukoina (Eskola & Suoranta 2008, 165).

Opinnäytetyössämme on kuvattu tuloksia taulukoiden ja kuvioiden avulla. Ristiintaulukoinnilla selvitetään kahden luokitellun muuttujan välistä yhteyttä eli millä tavalla ne vaikuttavat toisiinsa (Campbell, Taylor & McGlade 2017, 105). Ristiintaulukoinnin ja riippuvuuksien tutkimisen suoritimme Excel-ohjelman avulla. Riippuvuuksia tulkitessamme piti olla tarkkoina syy- ja seurauspäätelmiä tehdessä. Aina ei ole pääteltävissä kumpi on seuraus ja kumpi syy. Lisäksi ne voivat vaihtaa paikkaa tai ne voivat olla syitä ja seurauksia yhtä aikaa. (Heikkilä 2014, 194.)

Aineistoa lähestytään yleensä ensin tematisoinnin avulla. Aineiston teemoittelu on aineiston ja teorian yhteyttä. Pelkät taulukot ja sitaatit eivät riitä tarpeeksi syvälliseen tulosten esittämiseen, vaan tarvitaan teorian tiedon mukana kulkemista. (Eskola & Suoranta 2008, 174.) Täydensimme analyysin tuottamat havainnot teoreettiseen yhteyteen hakemalla yhtäläisyyksiä ja eroja.

Vastaajien vastauksia hyödynsimme myös sellaisenaan sitaattien muodossa elävöittämään tulosten esittämistä. Vastaajien ajatukset ja kokemukset, jotka tulevat esille avoimissa kysymyksissä, tuodaan esille suorina lainauksina, samalla tavalla kuin ne on alun perin esitetty vastauksissa. Venäjän- ja englanninkieliset käännökset on pyritty tekemään mahdollisimman huolellisesti. Sitatit antavat lukijalle mahdollisuuden arvioida, onko tutkija tehnyt oikeanlaisia tulkintoja aineistosta. Tutkimuksen tulee välittää tietoa enemmän tutkittavista kuin tutkijasta. Suorat sitaatit eivät ole tutkimuksen tuloksia. (Eskola & Suoranta 2008, 179–180.) Avointen kysymysten vastauksia tulee tarkastella myös vastaajien anonymiteetti huomioon. Suorista lainauksista voi löytyä sellaista tietoa ja tunnistetta, joiden avulla vastaajan voi tunnistaa. Tarvittaessa vastauksia muokataan niin, että mahdolliset tunnistet, kuten nimet ja osoitteet, poistetaan näkyvistä. (Kuula 2006, 211.) Kyselylomakkeiden vastauksissa ei ollut sellaista, mistä olisi voinut tunnistaa vastaajan.

Pienryhmätyöskentelyssä keräsimme osallistujilta muistilapuilla vastauksia kahteen kysymykseen. Laput kerättiin kahden kysymyksen alle. Osa vastanneista oli vastannut vain yhdelle lapulle, jonka vastaus sopi molempiin kysymyksiin. Analysoimme saatuja vastauksia ensin ryhmittelemällä vastauksia samankaltaisiin ryhmiin, sitten teemojen mukaisesti. Pienryhmätyöskentelyn ideoiden keskeisiä teemoja oli neljä; viestintä, luottamus, vuorovaikutus ja asiakaslähtöinen kehittäminen. Kokosimme ryhmiteltyjä ideoita

luettelomaisesti (LIITE 4). Nämä kootut vastaukset välitimme myös yhteistyötahollemme heidän hyödynnettäväkseen palveluidensa kehittämiseksi.

6.5 Kyselyn tulosten esittely ja työpaja työelämäkumppanille

Sovimme Vantaan perheneuvolan yhteistyöhenkilömme kanssa esittävämme kyselyn tuloksia perheneuvolassa keväällä 2019 perhepalveluista päättävälle ja siellä työskenteleville. Tilaisuus toteutettiin perheneuvolan työntekijöiden kokouksessa 29.5.2019. Paikalla oli noin 40 henkilöä: sosiaalityöntekijöitä, psykologeja, perheterapeutteja, lastenpsykiatreja, perhekoutseja (sairaanhoitaja, sosiaalihojaajia), perheoikeudellistenasioiden yksikön esimies ja perheneuvolatoiminnan päällikkö.

Kävimme yhteistyöhenkilön kanssa ensin keskustelun kyselyn tuloksista, jonka pohjalta laadimme esityksen perheneuvolaan. Esittelimme itsemme ja opinnäytetyömme lyhyesti. Sen jälkeen kävimme läpi laatimamme PowerPoint-esityksen saaduista tuloksista. Aluksi kerroimme vastaajien taustatiedot, kuten ikäjakauman, siviilisäädyn vastaushetkellä ja mitä äidinkieltä vastaajat edustivat. Tämän jälkeen selostimme mistä palveluista maahanmuuttajat olivat kuulleet ja mitä palveluja he olivat käyttäneet. Kerroimme myös, millaista apua erotilanteessa kaivattaisiin sekä miksi apua eri tilanteissa oli haettu. Toimme esille omia pohdintojamme, jonka jälkeen toteutimme kuulijoille työpajan pienryhmätyöskentelynä saadaksemme heidän näkökulmiaan ja kokemuksia aiheesta.

Kun osallistujat olivat jakautuneet pienryhmiin, jaoimme muistilappuja, joihin heidän tuli kirjoittaa ideoita ja ajatuksiaan maahanmuuttajille eropalveluista tiedottamiseen ja osallistumisen edistämiseen. Ajatuksenamme oli, että vastaajat olisivat vastanneet kumpaankin kysymykseen erillisille papereille, jotka jaoimme. Työskentelyn jälkeen laput oli tarkoitus kerätä isoille fläppitauluille omiksi kokonaisuuksikseen ja käydä yhdessä vastaajien kanssa läpi. Meille rajatun 30 minuutin esityksen vuoksi emme ehtineet tätä tehdä. Sovimme yhteenvedon laatimisen ja palauttamisen heidän ajatuksistaan yhteistyöhenkilöllemme, joka jakaa tiedot takaisin heille eteenpäin.

Olimme varautuneet kahteen esitykseen, mutta toinen esityksistä peruuntui Vantaan Apotti-järjestelmän sisäänajamisen vuoksi, johon päättäjätahot joutuivat keskittymään.

Pari päättäjistä pääsi kuitenkin osallistumaan esityksemme. Lisäksi sovimme yhteistyöstä henkilön kanssa, joka oli valittu uutena uudella työnimikkeellä tekemään Vantaan perheneuvolalle eroauttamistyötä syksystä 2019 alkaen.



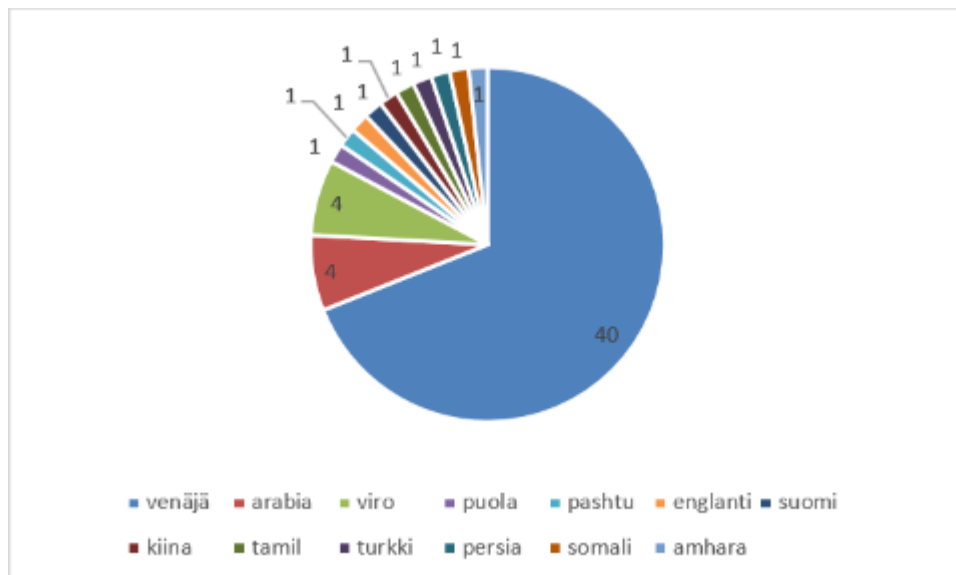
KUVA 1. Opinnäytetyön prosessi

7 TULOKSET

Kyselyn tulokset ja työpajatyöskentelyn pienryhmien ideat ovat viitenä osiona: tutkimukseen vastanneiden taustatiedot, tietoisuus eropalveluista, eropalvelujen käyttäminen ja vastaajien kokemuksia, vastanneiden ajatuksia avun hakemisesta ja toiveita eron jälkeisestä auttamisesta sekä ammattilaisten vastaukset työpajatyöskentelyssä. Osiot valikoituivat opinnäytetyömme tavoitteen ja tutkimuskysymystemme perusteella.

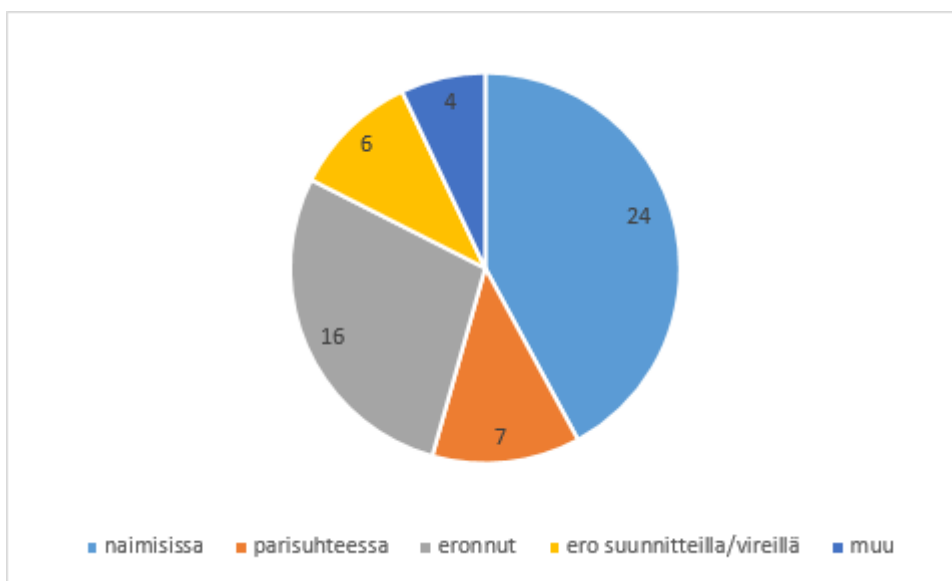
7.1 Tutkimukseen vastanneiden taustatiedot

Kyselyyn vastasi yhteensä 57 henkilöä, joista naisia oli 47 ja miehiä 10. Vastaajien ikäjakauma oli laaja; vastaajat olivat iältään 25–63-vuotiaita. Noin puolet vastaajista (26) oli 31–40-vuotiaita. Vastanneissa oli yhteensä kolmentoista eri äidinkielen puhujaa (KUVIO 1). Eniten vastauksia tuli henkilöiltä, joiden äidinkieli on venäjä (40).



KUVIO 1. Vastaajien äidinkieli

Kaikki vastaajat olivat asuneet Suomessa vähintään vuoden, 34 vastaajista oli asunut yli kymmenen vuotta. Vastaajista 34 ilmoitti asuvansa Vantaalla ja 23 muualla Suomessa. Kyselyn vastaamishetkellä yli puolet henkilöistä oli naimisissa tai parisuhteessa. Eronneita oli 16 ja eroa suunnittelevia, tai ihmisiä, joilla ero jo vireillä, kuusi. Tutkimuksen neljä osallistujaa määritteli, että siviilisäätö on joku muu (KUVIO 2). Kyselystä selvisi, että vastaajista 30 on eronnut aikaisemmin. Heistä 14 oli uudessa parisuhteessa vastaushetkellä.

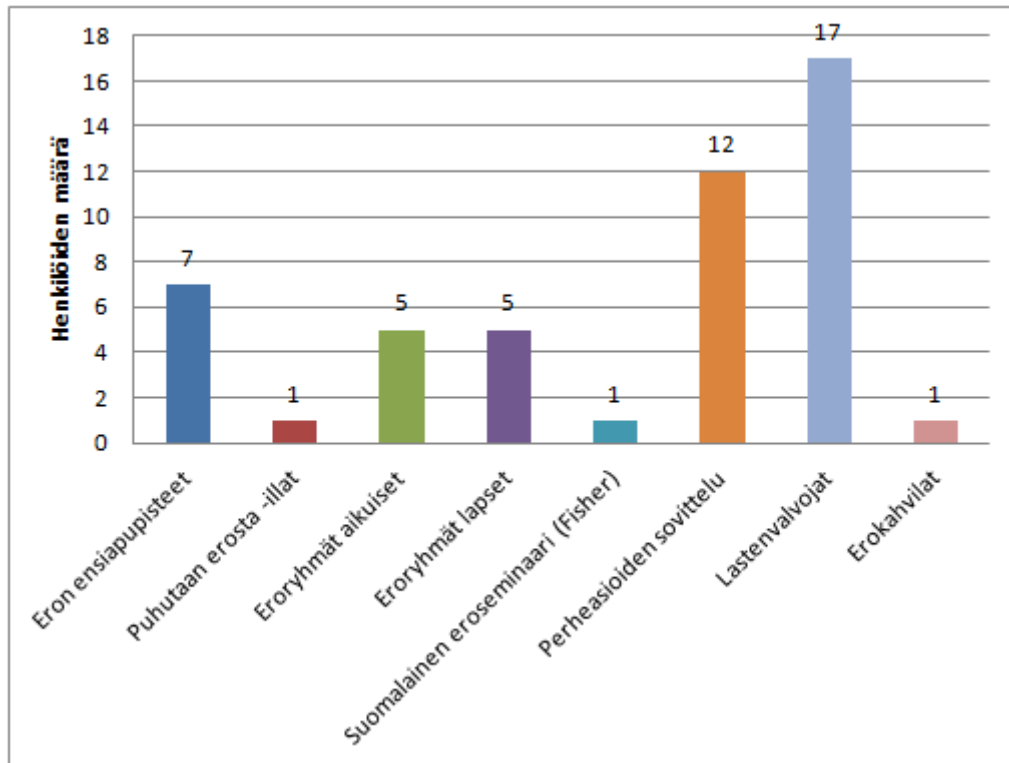


KUVIO 2. Siviilisäätö kyselyn vastaushetkellä

7.2 Tietoisuus eropalveluista

Maahanmuuttajien tietoisuutta Vantaan eropalveluista kartoitettiin sillä, oliko henkilö kuullut aikaisemmin palvelusta. Melkein puolet vastaajista (29) oli jättänyt vastaamatta kysymykseen.

Palveluista eniten oli kuultu lastenvalvojista (17) ja perheasioiden sovittelusta (12). Noin puolet harvemmin oli kuultu Eron ensiapupisteistä (7). Eroryhmistä aikuisille ja eroryhmistä lapsille oli molemmista kuullut viisi vastaajaa. Puhutaan erosta -illoista, Suomalaisesta eroseminaarista ja Erokahviloista oli kustakin kuullut ainoastaan yksi vastaaja.



KUVIO 3. Vastanneiden tietoisuus eropalveluista

7.3 Eropalvelujen käyttäminen ja vastaajien kokemuksia

Selvitettäessä mitä eropalveluja vastaajat ovat käyttäneet (TAULUKKO 1), heistä 22 vastasi käyttäneensä eropalveluja. Eniten eropalveluista oli käytetty lastenvalvojia (11). Toiseksi eniten oli käytetty perheasioiden sovittelu (5). Puhutaan erosta -illat käyttäneitä oli kaksi. Muita palveluita kutakin oli käyttänyt yksi vastanneista: eroryhmät, aikuiset (1) sekä eroryhmät, lapset (1), avoin vaihtoehto: perheneuvola (1) ja turvakoti (1). Vastanneista kukaan ei ollut käyttänyt Eron ensiapupisteitä, Suomalaista eroseminaari Fisheriä tai Erokahviloita.

TAULUKKO 1. Eropalvelua käyttäneiden määrä

	Lastenvalvojat	Perheasioiden sovittelu	Puhutaan erosta -illat	Eroryhmät, aikuiset	Eroryhmät, lapset	Perheneuvola	Turvakoti
Naiset	9	5	2	1	1	1	1
Miehet	2						

Vastaajien kokemuksia eroauttamisessa selvitettiin käytetyn palvelun hyödystä ja sen suosittelusta ystävälle.

Kuusitoista henkilöä vastasi kysyttäessä käyttämänsä palvelun hyödystä (TAULUKKO 2). Suurin osa vastaajista (14) koki saaneensa apua palvelusta, joista viidelle hyötyä oli ollut jonkin verran. Kaksi vastaajaa ei kokenut perheasioiden sovittelua ja lastenvalvojaa hyödylliseksi. Palveluja käyttäneistä vastaajista suurin osa (12) suosittelisi käyttämäänsä palvelua ystävälle; kaksi vastaajaa suosittelisi ehkä ja kaksi ei suosittelisi palvelua ystävälle.

TAULUKKO 2. Kokemus palvelun hyödystä ja suositus palvelusta

Eropalvelut	Oliko palvelusta apua?			Suositteletko palvelua ystävälle?		
	Kyllä	Jonkin verran	Ei	Kyllä	Ehkä	Ei
Puhutaan erosta -illat	2			1		
Eroryhmät, aikuiset		1		1		
Eroryhmät, lapset	1					
Perheasioiden sovittelu	1	1	1	3		
Lastenvalvojat	4	3	1	6	2	2
Perheneuvola	1			1		

Vastaajien eroauttamiskokemuksia kartoitettiin myös palveluiden käyttämättä jättämisen osalta. Avoimeen kysymykseen vastasi 33 vastaajaa. Vastauksien perusteella, miksi palveluja ei ole käytetty, eniten vastatuksi osoittautui tietämättömyys palveluista. Lisäksi osalla vastaajista oli heikko suomen kielen taito tai vastaajilla ei ollut tarvetta saada ulkopuolista apua. Muutamit kertoivat, että lastenvalvojalle on pitkät jonot. Joillakin vastaajilla korostui myös pyrkimys siihen, ettei erotilannetta tulisi ja luottamuksen merkitys tai sen puute.

Olen hakenut avioeroa viime kuussa, avioero vasta alkuvaiheessa, en tien-nyt aikaisemmin näistä palveluista.

Ei ollut mitään tietoa palvelusta eikä kukaan suosittelut. Lastenvalvoja oli ns. pakollinen juttu liittyen maksuihin, tapaamisiin ym.

Minulla ei ole ollut riittävästi suomen kielen taitoa eikä ollut tietoa, mistä saisin apua.

En luota ihmisiin, jotka tekevät rahaa muiden ihmisten ongelmista.

7.4 Vastanneiden ajatuksia avun hakemisesta ja toiveita eron jälkeisestä auttamisesta

Tärkeimmäksi asiaksi palveluissa vastaajat (51) ilmaisivat palveluihin pääsyn silloin, kun sitä tarvitsee. Moni vastaaja (50) ilmaisi myös avun saamisen palveluissa omalla äidinkielellä olevan jonkin verran tai hyvin tärkeää. Palvelujen sijaintia lähellä ja avun saamista kaikille perheenjäsenille pidettiin myös tärkeänä.

Avun hakemisen kohteita kartoitettaessa mistä vastaaja etsisi apua erotilanteessa vastasi 56 henkilöä. Olimme antaneet valmiit vastausvaihtoehdot ja lisäksi mahdollisuuden vastata muu vaihtoehto, johon pystyi vastaamaan avoimesti. Osa vastaajista oli vastannut useampaan vaihtoehtoon. Suurin osa vastaajista (43) etsisi apua ystäviltä. Sukulaisilta etsisi apua vain alle puolet (25) vastaajista. Internet oli toiseksi eniten valittu (37) vaihtoehto. Useat hakisivat apua myös viranomaisilta (22) ja järjestöistä (18). Avoimeen kohtaan oli vastannut kaksi ja niistä ilmeni halu analysoida asioita itse ja turvautuminen työ-kavereihin.

Kyselyn vastaajat toivoivat erotilanteessa eniten (41) neuvontaa ja apua käytännön asioissa. Toiseksi tärkeimpänä (34) pidettiin keskusteluapua. Vertaistukea kaipasi 23 henkilöä. Vastauksia avoimeen kysymykseen erotilanteen palvelutoiveista tuli kahdeksan. Toivottiin keskustelua, osapuolten tasapuolista ja neutraalia kohtelua sekä asiantuntijaa, joka on samasta kulttuurista kuin itse.

Vastaajilla oli myös mahdollisuus välittää eropalvelujen järjestäjälle muuta asiaa tai kommentoitavaa, siihen vastauksia tuli 21. Esille tuli tarve asiantuntijoiden avusta, tästä esimerkkinä asianajaja- ja psykoterapeuttipalvelut. Lisäksi toivottiin ystävällisyyttä viranomaisilta. Vantaan tarjoamista eropalveluista ei vastaajilla ollut juurikaan tietoa; tietoa he erityisesti toivoisivat lisää. Avun ja tiedon saaminen omalla äidinkielellä koettiin tärkeäksi. Vastaajilta tuli ehdotuksia, miten tieto ja apu paremmin tavoittaisi kohderyhmänsä. Näitä olivat sosiaalinen media, mainonta, chatit ja etsivä työ. Toivottiin myös vertaistukiryhmiä.

Avioero on stressitilanne, joten sitä ei aina pysty puhumaan tuttavien tai sukulaisten kanssa. Todella hyvä että on olemassa järjestöjä, joista saa

tukea ja apua hakemusten täyttämässä, tukea tuomioistunnoissa ja koko avioero prosessin aikana.

Olisiko ns. etsivä työ. Kaikki apua tarvitsevat eivät jaksakaan eikä tiedä eropalveluista mitään.

Hyvä keskustella. Ystävällisyys perheen ja viranomaisten kesken.

Hyvä yrittää perheen sisällä, mutta jos ei onnistu, sitten neuvolassa.

Toivon, että olisi vähemmän avioeroja. Elää onnellisesti.

7.5 Ammattilaisten vastaukset työpajatyöskentelyssä

Työpajan pienryhmätyöskentelyssä ammattilaisilta saatuja vastauksia käsitelimme teemojen avulla. Vastauksista tuli esiin monenlaisia ideoita ja aiheita. Osa vastaajista oli vastannut samoilla vastauksilla molempiin heille esitettyihin kysymyksiin, sillä monet vastaukset sopivat molempiin kohtiin (LIITE 4). Vastauksista tulleita teemoja ovat viestintä, luottamus, vuorovaikutus ja asiakaslähtöinen kehittäminen.

Ammattilaisten ehdotusten mukaan maahanmuuttajat saisi tietoisiksi eropalveluista hyödyntämällä maahanmuuttajien yhdistyksiä ja yhteisöjä, ja siten avuntarvitsijat saisivat tietoa myös oman kulttuurin edustajan kautta. Tiedonsaannin leviämistä voisi edistää jalkautuvilla työntekijöillä erityisesti paikkoihin, joissa maahanmuuttajataustaisia liikkuu. Palvelujen saatavuus omalla kielellä on tärkeää. Tulkkipalveluiden hyödyntäminen ja kulttuuritulkkauksen aktiivinen käyttö voisi edistää tietoisuuden lisääntymistä. Kielivaihtoehtojen monipuolisuus ja palveluihin liittyvien termien kääntäminen muille kielille helpottaisi esimerkiksi tiedon etsimistä Internetistä. Ideoissa tuli esille myös matalankynnyksen paikat, johon apua tarvitsevan on helppo hakeutua aikaa varaamatta. Tällaisia matalan kynnyksen paikkoja onkin kehitelty, mutta toiminnan juurtuminen vie aikaa ja vaatii pitkäjänteisyyttä toiminnalta. Tukihenkilötoimintaa sekä vertaistuen merkitystä pidettiin hyvänä vaihtoehtona tietoisuuden lisäämiseksi.

Ammattilaisten vastauksissa maahanmuuttajien osallistumista palveluihin edistävät osittain samat asiat kuin tietoisuuden lisäämisessäkin. Osallisuutta edistää tiedon vieminen paikkoihin, joissa maahanmuuttajia liikkuu, sekä selkeää tietoa Internetiin. On myös

muistettava ottaa huomioon maahanmuuttajan mahdollinen lukutaidottomuus. Tällöin tietoa palveluista voisi välittää esimerkiksi videomateriaalin avulla. Myös tiedotustilaisuuksia ja esitteitä aiheesta voisi hyödyntää. Luottamuksen rakentaminen ja maahanmuuttajien mukaan ottaminen palveluita suunniteltaessa ja kehittäessä on oleellista. Jotta palveluihin osallistuminen olisi mahdollista, se edellyttää myös konkreettisen avun saamisen huomioimista muun muassa lastenhoidon järjestämisessä, kulkemisessa, palveluiden sijainnin huomioimisessa sekä avustamisessa palveluihin löytämiseksi.

Työskentely herätti osallistujissa vilkasta keskustelua. Osallistajat halusivat kommentoida esityksestämme heränneitä ajatuksia ja jäimme keskustelemaan esityksen jälkeen useamman asiasta kiinnostuneen henkilön kanssa ja sovimme tekemämme yhteistyötä aiheesta.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyössä selvitimme, maahanmuuttajien tietoisuutta Vantaan eropalveluista. Kyselyn 57 vastaajasta kolmasosa oli kuullut lastenvalvojista, joka palveluista oli tunnetuin. Toiseksi tunnetuin palveluista oli perheasioiden sovittelu. Muista kyselyssä olleista eropalveluista vastaajilla ei juurikaan ollut tietoa, kuitenkin kaikista niistä oli kuultu. Opinnäytetyömme tulosten perusteella maahanmuuttajien tietoisuus Vantaan eropalveluista oli melko vähäistä.

Vastanneista 22 oli käyttänyt eropalveluita. Palveluita käyttäneiden suhtautuminen palveluihin oli myönteistä, sillä lähes kaikki olivat tyytyväisiä käyttämäänsä palveluun ja siitä oli saatu apua sekä he pääsääntöisesti suosittelisivat sitä ystävälleen. Täten palvelujen saatavuuden varmistaminen ja jatkuminen on tärkeää. Tietämättömyys palveluista oli suurin syy siihen, ettei erotilanteessa ole haettu apua. Muita syitä olivat heikko suomen kielen taito tai vastaajilla ei ollut tarvetta ulkopuoliseen apuun. Tiedon lisääminen kohdennetulla tiedottamisella ja kielen ymmärtämisen varmistaminen palveluja tarjottaessa olisi siten oleellista.

Selvitimme maahanmuuttajien ajatuksia ja toiveita eroauttamisesta. Oleellista vastaajien mukaan on saada palveluja silloin, kun siihen on tarve, ja että ne sijaitsevat lähellä sekä että niitä saa omalla äidinkielellä. Vastaajien enemmistö etsisi erotilanteessa apua ystäviltä. Myös Internet oli suosittu avun etsimisen paikka. Viranomaisilta ja järjestöistä etsisi apua noin puolet vähemmän. Maahanmuuttajat hakisivat ensisijaisesti apua siis muualta kuin viranomaisilta. Sosiaalisen median palveluihin ja niiden helppokäyttöisyyteen sekä selkeyteen olisi oleellista panostaa.

Viranomaisilta eron jälkeen kaivattiin apua erityisesti käytännön asioihin, kuten asuntoon ja tukiin liittyen. Haluttiin saada apua lakiasioissa sekä henkisen hyvinvoinnin palveluissa. Konkreettisen avun saaminen koettiin oleelliseksi. Matalankynnyksen ja oikeanaikaisten palvelujen saannin varmistaminen on siten oleellista, ja ihmisten tietoisuuden lisääminen niistä.

Pienryhmätyöskentelyssä mukana olleilta ammattilaisilta tuli ideoita siihen, miten maahanmuuttajia saisi tietoisiksi eropalveluista. Eroauttamisen palveluiden tulisi olla pitkäjänteistä ja pysyvää toimintaa, sillä tieto leviää ja toiminta vakiintuu hitaasti. Maahanmuuttajien palveluihin osallistamisessa tärkeänä tuli esiin hyödyntää verkostoja, kuten maahanmuuttajien yhdistyksiä ja yhteisöjä. Myös palveluja suunniteltaessa ja rakennettaessa maahanmuuttajat tulisi ottaa mukaan. Luottamuksen rakentaminen ja asioista tiedottaminen siellä, missä maahanmuuttajia liikkuu, tukee myös osallisuutta.

9 POHDINTA

Halusimme oppia eroauttamisesta ja saimmekin paljon uutta tietoa siitä ja maahanmuuttajuudesta, joita voimme hyödyntää myös työelämässä. Vantaan perheneuvola tilasi tutkimuksen eroaiheesta. Yhteisten pohdintojemme jälkeen aihe tarkentui maahanmuuttajien ajatuksiin ja kokemuksiin erotilanteessa tukemisesta. Alun perin tutkimuksemme tarkoitus oli kartoittaa vantaalaisten maahanmuuttajien tietämystä Vantaan perheneuvolan palveluista. Kyselyä toteuttaessa tuli hankalaksi rajata vastaajat vain vantaalaisiin, koska neljässä tutkimuspaikassa käy ihmisiä muualtakin kuin Vantaalta, ja Facebook-ryhmissä on ihmisiä ympäri Suomen. Kuntarajojen ylittymisellä ei ollut oleellista merkitystä ja se vahvistui kyselyä tehdessä. Kohdistus vantaalaisiin palveluihin saattoi rajata pois vastajia; samanlaisia palveluja on muissakin kunnissa. Aluksi piti kuitenkin tehdä rajausta kyselyn toteutusta suunnitellessa. Opinnäytetyössämme käytetään sanoja eropalvelut ja eroauttamispalvelut. Molemmat sanat ovat käytössä yleisesti myös palveluntuottajilla. Eroauttamis-sana on kuitenkin sen verran uusi, ettei sitä löydy Kotimaisten kielten keskuksen sanastosta, joten sitä ei voinut käyttää opinnäytetyössämme asiasanana.

9.1 Yhteistoiminnasta työelämäkumppanin kanssa

Yhteistyöhenkilömme perheneuvolatoiminnan päällikkö Vantaan perheneuvolasta oli hyvin tyytyväinen kyselyyn vastanneiden määrään, vaikka määrä ei tilastollisesti ollut niin kattava. Työelämäkumppanimme kokemuksen mukaan ihmisiä on vaikea saada osallistumaan tutkimuksiin ja erityisesti, kun aiheemme oli arkaluontoinen ja suunnattu maahanmuuttajille. He olivat tyytyväisiä, että me tavoitimme kyselyllä kohderyhmäläisiä ja saimme vastauksia haluttuihin kysymyksiin. Opinnäytetyömme toimii pilottina mahdolliselle laajemmalle tutkimukselle aiheesta.

Vantaan perheneuvolan yhteistyöhenkilön kanssa yhteistyö sujui hyvin ja tapaamiset saimme sovittua joustavasti. Saimme myös kannustusta ja ideointiapua aihepiirin ympäriltä. Tulosten esittäminen perheneuvolassa oli opettava ja positiivinen kokemus. Aihe herätti paljon keskustelua ja olisikin ollut mukava, että siihen olisi voinut käyttää enemmän aikaa. Myös pienryhmätyöskentelyn tuloksia olisi ollut hyödyllistä käydä

ammattilaisten kanssa läpi. Osa vastaajien vastauksista jäi tulkinnan tasolle, koska niistä ei ollut mahdollista käydä keskustelua ja tarkentaa mitä niissä oli tarkoitettu. Teimme vastauksista kuitenkin yhteenvedon yhteistyöhenkilölle tulosten ideoiden eteenpäin viemiseksi. Perheneuvola lahjoitti meille elokuvalippuja kyselyyn vastanneiden kesken arvottavaksi ja ne saattoivat osaltaan motivoida vastaajia osallistumaan kyselyyn. Suurin osa oli jättänyt yhteystietonsa arvontaan.

Selvitettyämme maahanmuuttajien ajatuksia ja kokemuksia veimme tutkimuksemme tulokset perheneuvolaan ja järjestimme työpajan vastausten pohjalta. Näiden tietojen avulla perheneuvola voi kohdentaa ja kehittää työtään ja palvelujaan. Näin opinnäytetyö vastaa työelämäkumppanin toiveita ja tarpeita. Aihe on ajankohtainen. Eropalveluja on ollut tarjolla aikaisemminkin, mutta yhteiskunta on muuttunut ja maahanmuuttajuus lisääntynyt huomattavasti viime vuosikymmenenä Suomessa (Peltola 2014, 14–15). Tutkimuksesta on hyötyä muillekin viranomaisille ja järjestöille, jotka tarjoavat eroon liittyviä palveluita, sekä myös niille, jotka ohjaavat ihmisiä palveluiden pariin. Opinnäytetyön tulosten pohjalta eroauttamispalveluita voidaan kehittää ja suunnata paremmin maahanmuuttajien tarpeita vastaavaksi.

9.2 Kyselyn tekemisestä

Aineistonkeruutavaksi valittu lomakekysely oli mielestämme sopiva menetelmä kohderyhmäämme ja aiheen arkaluontoisuutta ajatellen. Kyselyä toteutettaessa huomasimme, että tietoa olisivat täydentäneet haastattelut kohderyhmäläisten parissa työskenteleville, koska heiltä voi saada ensiarvoisen tärkeää tietoa käytännön työstä, ja asiakkailta itsellään ei aina välttämättä ole selkeää kuvaa tai tapaa ilmaista mitä he tarvitsevat. Kyselypaikoissa havainnoimme ja kävimme mielenkiintoisia keskusteluja ammattilaisten kanssa kohderyhmästä ja eroaiheesta, mutta haastatteluihin meillä ei kuitenkaan ollut mahdollisuutta ryhtyä aikataulun vuoksi. Havainnoidessa esiin tulleita asioita olemme hyödyntäneet teoriaosaa kootessa.

Tiedonkeruun kannalta oli tärkeää, että laadimme kyselyn itse juuri kohderyhmäämme ajatellen. Tämä vei kuitenkin paljon aikaa ja esiin tuli erilaisia haasteita. Kääntämisessä haasteellista oli löytää sopivat käännoissanat termeille, jotta ne tarkoittivat samaa asiaa.

Eropalveluiden nimet piti myös kääntää eikä niillä ollut suoria käännöksiä. Aikataulun vuoksi aloitimme vieraskielisten lomakkeiden kääntämisen samaan aikaan, kun suomenkielinen versio lomakkeesta vielä muotoutui lopulliseen muotoonsa. Eri kielisten lomakkeiden yhtäaikaista muokkaamista ja kääntämistä toi myös lisätyötä.

Kyselylomaketta laatiessamme jouduimme pohtimaan tarkasti kohderyhmäämme, jotta saisimme kysymykset ja lomakkeet muotoiltua sellaiseksi, että niihin olisi mahdollisimman helppoa ja yksiselitteistä vastata. Maahanmuuton taustalla voi olla työn perässä muuttaminen, perhesiteet tai humanitääriset syyt eli pakolaisuus (Peltola 2014, 14–15). Tämä voi vaikuttaa suomalaisen yhteiskunnan palvelurakenteen ja kyselylomakkeessa käytettyjen termien ymmärtämiseen. Vastaaajien tausta ja lomakkeen ymmärtämisen haasteet tulivat esiin joissain paperilomakkeiden keruupaikoissa, joissa itse olimme keräämässä tietoa. Kaikilla vastaajilla ei ollut selvästikään tietoa ja ymmärrystä palvelujärjestelmästä sekä lomakkeiden täytöstä.

Kyselyn ja saatekirjeen muotoilussa ja sen yksiselitteisyydessä onnistuimme mielestämme melko hyvin ja opimme kyselyn tekemisestä ja toteutuksen monista vaiheista. Vastanneiden suhteellisen vähäinen määrä tilastollisesti ja kyselyssä käytetyt useat erilaiset kysymystyypit vaikeuttivat niiden analysointia. Havaitimme, että lomakkeen kysymysten toisenlainen asettelu olisi helpottanut analysointia. Kyselylomakkeen laatiminen vaatii paljon taustatyötä ja erilaisten asioiden hallitsemista sekä aikaa, jota meillä oli niukasti. Lomakkeen toteutus on kerrottu yksityiskohtaisesti opinnäytetyössämme luotettavuuden, opinnäytetyön luonteen, ja sen kohderyhmän erityispiirteiden vuoksi.

Kyselyyn vastanneista suurin osa oli naisia, vain kymmenen vastausta oli miehiltä. Facebook-ryhmissä ja kokoontumispaikoissa käy luultavasti enemmän naisia kuin miehiä, ja eroauttamis-teema houkuttelee ehkä paremmin naisvastaajia. Kyselyyn vastasi eniten iältään 31–40-vuotiaita, alle 25-vuotiailta ei tullut vastauksia. Elämäkokemus ja kokemukset erilaisista ihmissuhteista ovat voineet osaltaan vaikuttaa halukkuuteen vastata kyselyyn.

Kyselyyn vastasi yllättävän monen eri äidinkielen puhujia. Paperisiin kyselylomakkeisiin saimme selvästi eniten vastauksia kuitenkin suomen kielellä. Englanninkielisiä vastauksia tuli vain muutama. Webropol-lomakkeiden vastauksista emme pysyneet näkemään,

minkä kielisiin lomakkeisiin oli vastattu. Kyselylomake jollain muulla kuin englannin kielellä olisi saattanut tuottaa enemmän tuloksia kyselyssä mukana olleissa paikoissa. Kaikkiin alun perin suunnittelemiimme kyselypaikkoihin emme saaneet lopulta mahdollisuutta mennä kyselyä toteuttamaan. Venäjänkielisten vastaajien suuri määrä oli odotettavissa koska kyselypaikoista kaksi on tarkoitettu venäjää puhuville ihmisille, sekä yhdessä Facebook-ryhmistä käy vain venäjää osaavia. Venäjä ja arabia lukeutuvat suurimpiin kieliryhmiin Vantaalla (Vantaan väestö 2017/2018). Yksi Facebook-ryhmistä, johon kyselymme laitettiin, oli suunnattu arabiankielisille. Emme kuitenkaan saaneet kuin neljä arabiankielistä vastaajaa kyselyyn. Pohdimme, voisiko syy vähään osallistujamäärään olla esimerkiksi kielitaidon puute, tai aihe koettu itselle vieraaksi tai jopa tabuksi. Joissakin kulttuureissa eroaminen voidaan kokea häpeällisenä asiana.

Suurin osa vastaajista on asunut Suomessa yli 10 vuotta. Heillä on mahdollisesti jo kertynyt kokemusta suomalaisista palveluista ja kulttuurista, sekä suomen kielen osaaminen on parempaa kuin vasta Suomeen muuttaneilla. Pidempään Suomessa asuneilla voi olla myös jo muodostunut tuttavapiiriä ja ystävyys-suhteita suomalaisten kanssa (Pitkänen ym. 2019). Kyselymme on ollut varmasti helpompaa vastata, jos on kielitaitoa ja tuntemusta Suomen palveluista jo entuudestaan.

Vastaushetkellä itsensä eronneeksi määritteli 16 vastaajaa. Yli puolet 57 vastaajasta oli eronnut joskus aikaisemmin. Kun tarkastelimme vastaajia, jotka ovat eronneet aikaisemmin, kävi ilmi, että heistä osa oli ilmoittanut vastaushetken siviilisäädiksi eronnut. Jäi epäselväksi, ovatko he uudestaan erotilanteessa, vai vain vastanneet molempiin kohtiin, että ovat eronneet. Kysymykset on voitu tulkita eri tavalla, kuin itse olimme ajatelleet. Siviilisäätty vastaushetkellä, ja onko eronnut joskus aikaisemmin elämässä, olivat asioita, joita halusimme selvittää. Aikaisemmin eronneista suurin osa on uudessa parisuhteessa tai naimisissa, ja ehkä vastannut kyselyyn aikaisempien kokemustensa perusteella. Tuore erotilanne voi olla ihmiselle vielä niin arka paikka, että kyselyyn ei ole haluttu vastata.

Lomakkeen sähköiseen muotoon siirtäminen Wordissa ja Webropolissa oli haasteellista ja vei paljon aikaa. Webropolista meillä ei ollut aikaisempaa kokemusta, ja se päivittyi työskentelyn alkuvaiheessa lisäksi uuteen versioon. Wordin eri versiot toimivat eri tietokoneilla eri tavalla ja se aiheutti ongelmia.

9.3 Kyselyn tuloksista

Kyselyn tuloksista kävi ilmi, että lastenvalvojat ja perheasioiden sovittelu olivat tunnetuimmat eropalvelut. Tämä on luontevaa, sillä ne ovat eropalveluista pisimpään toiminnassa olleet palvelut. Juurikon ja Kalmarin mukaan perheasioiden sovittelu tunnetaan palveluna kuitenkin melko huonosti. Erityisesti pääkaupunkiseudulla myös jonot palveluun ovat pitkiä (Siironen 2018). Osa eroauttamispalveluista on vasta hiljattain alkanutta toimintaa, joten niistä ei ole vielä kertynyt ihmisille tietoa. Lisäksi ammattilaisillakaan ei välttämättä ole tietoa uudemmissa palveluista ja siten he eivät ehkä osaa ohjata avuntarvitsijoita tarpeeksi näihin palveluihin. Myös Juurikon ja Kalmarin sekä Haaviston ym. (2014) tutkimuksessa käy ilmi, että palveluista on haastavaa löytää tietoa. Ei myöskään tiedetä, mistä ja millaisiin ongelmiin apua on saatavissa.

Mielenkiintoista on, että Puhutaan erosta -iltoja ja eroryhmiä oli kyselyn mukaan käytetty, mutta kyseiset vastaajat eivät olleet vastaustensa perusteella eronneet. Ryhmiin on hakeuduttu jo ennen kuin eroa on virallisesti tapahtunut. Ero voi olla ajatuksissa tai viireillä. On hyvä asia, että palveluihin hakeudutaan jo ennen kuin ero on tapahtunut, jotta saa apua ja välttyttäisiin raskaammilta toimenpiteiltä. Myös LAPE-hankkeen yhtenä tavoitteena on tukea lapsia ja perheitä ajoissa (Sosiaali- ja terveysministeriö. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Lapsille, nuorille ja perheille sopivaa tukea oikeaan aikaan).

Vastaajista yli puolella ei ollut tietoa eropalveluista. Vastaajat ehdottivat sosiaalisen median hyödyntämistä sekä mainontaa palveluiden tunnettavuuden lisäämiseksi. Nykyään käytetäänkin paljon sosiaalista mediaa ja sen erilaisia palveluja, ja siksi myös selkeisiin ja monipuolisiin sähköisiin palveluihin kannattaa panostaa vahvasti. Se on lisäksi kustannustehokasta. Esiin tuli myös etsivä työ sekä vertaistukiryhmät. Tällaisia palveluita on jo tarjolla sekä tietoa niistä. Enemmän siis ongelmaksi muodostuukin, minkä myös Pettinen (2019, 13) on todennut, miten tieto tavoittaa ihmiset ja miten tarvitsijat löytävät palvelun piiriin. Voisiko jonkinlaista palveluohjausta hyödyntää ja ottaa mukaan muita toimijoita, kuten järjestöt ja yhteisöt?

Ajattelemme, että oleellista on myös kehittää maahanmuuttajataustaisten lapsiperheiden kanssa toimivien ammattilaisten tietoisuutta ja osaamista. Palvelujärjestelmän ja

palvelujen selkeämmäksi kokoaminen ja ymmärryksen lisääminen niistä voisi myös auttaa maahanmuuttajien luottamuksen lisäämisessä ja lisätä heidän palvelujen käyttöä. Luottamus tuli esille muutamissa kyselyn vastauksissa ja ammattilaisten pienryhmätyöskentelyssä. Tämä on mielestämme erittäin tärkeä asia huomioida. Oikeanlainen selkeä tieto ja ymmärrys palveluista lisää luottamusta. Myös Heinon väitöstutkimuksessa (2018, 53, 75) on todettu vuorovaikutuksen palveluiden työntekijöiden kanssa nousevan merkitykselliseksi, sillä myönteiset kokemukset tuottavat käytännön tukea. Kielteiset kokemukset taas vaikuttavat vahvasti siihen, miten palveluihin suhtaudutaan jatkossa.

Erotilanne on aina tavalla tai toisella kriisitilanne, varsinkin jos perheessä on lapsia. Maahanmuuttajaperheet haluavat usein hoitaa ongelmat itse, perheen kesken, tai turvaututaan ystäviin (Säävälä 2011, 36–37). Tämä tuli esille myös kyselyn tuloksissa. Erotilanteessa kaivataan usein keskustekukumppania ja vertaistukea tilanteen läpikäymiseen ja tunteiden käsittelyyn (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2019). Tulosten perusteella tietoa etsitään ystävien lisäksi Internetistä. Tärkeää olisikin varmistaa oikean tiedon saatavuus ja kehittää ja hyödyntää verkkopalveluja.

Kyselyn vastauksista kävi ilmi, että maahanmuuttajat toivovat apua käytännön asioihin ja, että apua saisi omalla äidinkielellä. Tietoa ja palveluiden tunnettavuutta voisi parantaa esimerkiksi myös pienryhmätyöskentelyssä tulleiden ehdotusten mukaan walk-in-palveluilla, jalkautumisella ja yhteistyöllä maahanmuuttajien yhteisöjä ja yhdistyksiä enemmän hyödyntämällä. Tärkeää on, että matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja ja siihen hyvin soveltuvia tiloja on tarjolla riittävästi ympäri Suomea.

Mielenkiintoista Webropolissa näkyvää tietoa katsoessa oli, että aihe oli selvästi kiinnostanut, sillä kysely oli avattu vastaajien toimesta 145 kertaa ja vastaaminen aloitettu 94 kertaa. Lopullisia, lähetettyjä lomakkeita tuli Webropolin kautta kuitenkin vain 32 kappaletta. Kyselyn keskeyttämiseen ja vastaamatta jättämiseen on voinut vaikuttaa moni tekijä, kuten kielen, aiheen ja kysymysten ymmärtämisen vaikeus. Kysely on voinut vaikuttaa työläältä tai sen täyttämiseen ei ole ollut tarpeeksi aikaa. Kyselyssä mainittu Vantaan palvelut on voinut myös karkottaa aiheesta kiinnostuneet, kun vastaaja ei ole kuulunutkaan tähän kategoriaan.

Hallituksen parhaillaan menossa olevassa muutosohjelmassa (LAPE) on tavoitteena lapsen edun toteutuminen, sovinnollinen yhteisvanhemmuus, palveluiden saatavuuden ja tunnettavuuden parantaminen sekä ammattilaisten tietämyksen lisääminen palveluista, niiden sisällöstä ja niihin hakeutumisesta (Sosiaali- ja terveysministeriö Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma 2016). Voisiko myös Suomessa eroavia vanhempia velvoittaa pysähtymään ja miettimään, mikä on tärkeää lapselle ja miten eroa käsitellään Tanskan mallin mukaisesti? (Leppänen 2019.) Tätä voisi soveltaa myös eroaville avopareille, joilla on lapsia.

Yhteisvanhemmuuden ja hyvin hoidettujen erojen positiivisempi näkyminen julkisuudessa voisi madaltaa kynnystä hakeutua eropalveluiden piiriin. Tämä vaikuttaisi myönteisesti myös perheen lasten tulevaisuuteen. (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009, 80.) Pitkittyneet huoltoriidat ovat paitsi kalliita yhteiskunnalle, myös haitallisia lapsen näkökulmasta (Hämäläinen 2010). Tärkeää olisi, että eroavat vanhemmat ohjautuisivat oikeiden palveluiden pariin, eivätkä kuormittaisi monia eri palveluja riitelynsä vuoksi (Haavisto ym. 2014, 9). Vanhemmuussuunnitelma on kehitetty auttamaan eroavia vanhempia keskustelemaan lapsensa asioista asiallisesti ja rauhassa (Sosiaali- ja terveysministeriö. Lapsen arki eron jälkeen. Suunnitelma vanhempien yhteistyöstä). Olisikin hyvä panostaa tämän vanhemmuussuunnitelman käyttöön ja tunnettavuuden lisäämiseen, jotta vanhemmat pystyisivät toimimaan sovussa erotilanteessa.

9.4 Yhteistyöstä opinnäytetyöryhmässä

Opinnäytetyötä tehdessämme oleellista on ollut ryhmän tuki ja mahdollisuus keskustella asioista eri näkökulmista. Ryhmässä tekeminen on lisännyt opinnäytetyön luotettavuutta ja monipuolisuutta. Se on haastanut myös toimimaan oman mukavuusalueen ulkopuolella ja on joutunut sietämään ja toisaalta saanut oppia sekä ymmärrystä erilaisista työtavoista.

Olemme oppineet etsimään teorian tietoa erilaisista lähteistä ja soveltamaan sitä työhömmemme. On ollut mielenkiintoista lukea ja jakaa löytämiämme aiheeseen liittyviä artikkeleita ja julkaisuja toisillemme ja muille aiheesta kiinnostuneille. Eroaihe on ollut viime aikoina esillä eri viestintäkanavissa, esimerkiksi uutisissa, ja siitä on kirjoitettu muun muassa sanoma- ja aikakauslehdissä. Myös suomalaista palvelujärjestelmää kehitettäessä, muun

muassa sosiaali- ja terveysalalla, on kiinnitetty eroaiheeseen enemmän huomiota. Teoriapohjaan on valikoitunut ja tuotu esille aihealueita myös näiden seikkojen pohjalta. Palvelujärjestelmän ymmärtäminen ja moninaisuus on tullut meille näkyväksi tätä opinnäytetyötä tehdessä.

Ryhmäämme on rikastuttanut eri suuntautumisalamme: terveys- ja sosiaaliala. Lisäksi yhden ryhmämme jäsenen tausta on tuonut toimintaamme käytännönläheisesti monikulttuurisuuden ja maahanmuuttajuuden. Hänen avullaan olemme saaneet monipuolisemmin kyselyn yhteistyötahoja ja kieliosaamista, mutta toisaalta suomen kielen oikeinkirjoituksen vaillinaisuus on tuonut omat haasteensa kirjallisessa osuudessa. Erilaiset elämäntilanteemme ja aikataulut ovat tuoneet omat pulmansa ryhmässä työskentelyyn. Olemme keskustelleet paljon ja yrittäneet jakaa työtä tasapuolisesti kaikille. Työstimme opinnäytetyötä kukin tahoillamme ja kokoonnuimme eri kokoonpanoilla työskentelemään. Asiallisuus, ystävällinen ja muita kannustava henki on säilynyt ryhmässämme koko prosessin ajan ja yhteinen tavoitteemme saada työ aikataulun mukaisesti valmiiksi onnistui.

Ryhmätyönä tehdyn opinnäytetyön yhteensovittamisessa tuli ilmi runsaasti haasteita eri tietokoneilla ja ohjelmilla työskenneltäessä. Hedelmällisintä oli etenkin loppuvaiheessa työskentely yhdessä työn kokoamiseksi yhteen ja valmiiksi saamiseksi. Tekniikan taipumattomuus ja oma tietotekninen hallinta tuottivat usein lisätyötä. Lisäksi tavoitteessamme työn loppuunsaattamisessa ryhmässämme on ollut erilaista jaksamista ja panostusta. Tästä huolimatta into oppimiseen ja itsensä kehittämiseen sekä pitkäjänteiseen työskentelyyn on kaikilla vahvistunut. Opinnäytetyöprosessi on ollut mainio oppimistehtävä.

LÄHTEET

- Alitolppa-Niitamon, A. & Söderling, I. (2005). Johdanto. Teoksessa A. Alitolppa-Niitamon, I. Söderling & S. Fagel (toim.), *Olemme muuttaneet: näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin*. Helsinki: Väestöliitto 2005.
- Amato, P., Kane, J. & James, S. (2012). *Reconsidering the "Good Divorce"*. US National Library of Medicine. National Institutes of Health. Saatavilla 15.11.2019 <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3223936/>
- Campbel, A., Taylor, B., & McGlade, A. (2017). *Research Design in Social Work*. London: SAGE Publications Inc.
- Ensi- ja turvakotien liitto. Apuaeroon.fi. Erovertaisryhmä Aurinkokivi eronneille vanhemmille syksy 2019. Saatavilla 20.8.2019 <https://apuaeroon.fi/palvelu/vertaiskahvila-aurinkokivi-eronneille-vanhemmille-31-1021-11-ja-12-12-2018-vantaa/>
- Ensi- ja turvakotien liitto. Apuaeroon.fi. Julkinen. Vantaan lastenvalvoja. Saatavilla 26.10.2019 <https://apuaeroon.fi/palvelu/lastenvalvoja-29/>
- Ensi- ja turvakotien liitto. Apuaeroon.fi. Suomalainen eroseminaari. Saatavilla 20.9.2019 <https://apuaeroon.fi/palvelu/suomalainen-eroseminaari/>
- Ensi- ja turvakotien liitto. Näin me autamme. Eroauttaminen. Saatavilla 11.6.2019 <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tietoa-liitosta/nain-me-autamme/eroauttaminen/>
- Ensi- ja turvakotien liitto. (15.8.2016). Selvitys eroauttamisen palveluista Suomessa. Saatavilla 15.11.2019 <https://verkkojulkaisut.valtioneuvosto.fi/stm/wp-content/uploads/sites/3/2016/10/Selvitys-eroauttamisen-palveluista-15-8-2016-final-3.pdf>
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2008). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Haavisto, V. Miksi kuva perheasioiden sovittelusta on niin epäselvä? Katsaus historiaan ja nykypäivään. Diaesitys. Saatu perheasioidensovittelija Eija Helmiseltä Itä-Vantaan perheneuvolasta.
- Haavisto, V., Bergman-Pyykkönen, M. & Karvinen-Niinikoski, S. (2014). *Perheasioiden sovittelun uudet tuulet. Havaintoja, mallinnuksia ja arvioita FASPER-hankkeen pohjalta*. Helsinki: Unigrafia.

- Haarjärvi-Väyrynen, K., Lahtiharju, V., Mäntylä-Karppinen, P. & Pursiainen, E. (2018). *Psykologityö lapsiperheen eroprosessi- ja tuomioistuintyöskentelyssä*. Psykologiliitto.
- Hakovirta, M. & Rantalaiho, M. (2009). Perhepolitiikka ja jaettu vanhemmuus. Teoksessa Kääriäinen, A., Hämäläinen, J. & Pölkki, P. (toim.) *Ero, vanhemmuus ja tukeminen* (s. 36–60). Helsinki: Hakapaino Oy.
- Hakunilan kansainvälinen yhdistys. Saatavilla 15.7.2019 <http://www.hakunila.org/hky>
- Heikkilä, T. (2014). *Tilastollinen tutkimus*. Porvoo: Bookwell Oy.
- Heino, E. (2018). *Yhteiskunnan jäsenyyden ehdot. Arjen kansalaisuuden rakentaminen ja peruspalvelukokemukset venäläistaustaisten perheiden kertomuksissa* (Väitöskirja: Helsingin yliopisto). Saatavilla 15.11.2019 <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/247090/yhteisku.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2013). *Tutki ja kirjoita*. Porvoo: Bookwell Oy.
- Hämäläinen, J. (2010). Kalliit erot. Selvitys huoltoriitojen kustannuksista. Lastensuojelun keskusliitto NEUVOKESKUS.
- Inkerikeskus. Toiminta. Saatavilla 15.7.2019 <http://inkerikeskus.fi/toiminta>
- Juurikko, A. & Kalmari, H. *Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Erotilanteen palveluilla kohti sovinnollisuutta. Suunnitelma kansallisen ja maakunnallisen toimeenpanon tueksi*. Saatavilla 12.6.2018 <https://verkkojulkaisut.valtioneuvosto.fi/stm/zine/15/cover>
- Kananen, J. (2008.) *Kvantti. Kvantitatiivinen tutkimus alusta loppuun*. Jyväskylän ammattikorkeakoulu: Liiketalous
- Kiiski, J. (2011). *Suomalainen avioero 2000-luvun alussa: Miksi avioliitto puretaan, miten ero koetaan ja miten siitä selviydytään?* (Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto)
- Kontula, O. (2013). *Yhdessä vai erikseen? Tutkimus suomalaisten parisuhteiden vahvuuksista, ristiriidoista ja erojen syistä*. (Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E 47/2013).
- Kumar, R. (2014.) *Research methodology – a step-by step guide for beginners*. Sage publications.

- Kuula, A. (2006.) *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- Kääriäinen, A., Hämäläinen, J. & Pölkki, P. (2009). Ero, vanhemmuus eron jälkeen ja eroauttaminen tutkimuskohteena. Teoksessa A. Kääriäinen, J. Hämäläinen & P. Pölkki (toim.), *Ero, vanhemmuus ja tukeminen* (s. 11–16). (Lastensuojelun keskusliitto 2009). Helsinki: Hakapaino Oy.
- L 234/1929. Avioliittolaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234>
- L 361/1983. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361#L1P5>
- L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki. Saatavilla <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidp446321984>
- Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma 2016. (*Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:29*). STM: Helsinki.
- Leppänen, M. (1.4.2019). Haluatko avioeron? Tanskassa eroa hakevat vanhemmat pakotetaan yhteistyötä ja kommunikointia opettavalle kurssille. *Yle Uutiset*. Saatavilla <https://yle.fi/uutiset/3-10716889>
- Mykkänen-Hänninen, R. & Kääriäinen, A. (2009). *Vertaisuus ja vertaistuki eroauttamisessa*. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Oikeusministeriö (4.5.2016). Ei niin suurta riitaa, ettei sopu sitä sovita. Asiantuntijavusteisin huoltoriitojentuomioistuinsovittelun seurantaryhmän loppuraportti. Saatavilla http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76639/12_2016_follo_142s.pdf
- Oliver, P. (2004.) *The Student's Guide to Research Ethics*. Maidenhead: Open University Press.
- Peltola, M. (2014). *Kunnollisia perheitä. Maahanmuutto, sukupolvet ja yhteiskunnallinen asema*. Helsinki: Unigrafia.
- Pettinen, S-A. (4.9.2019). Perheasioiden sovittelussa lapsen etu on tärkein. *Helsingin Sanomat*, s. 13.
- Pitkänen, V., Saukkonen, P. & Westinen, J. (30.9.2019). Ollako vai eikö olla? Tutkimus viiden kieliryhmän kiinnittymisestä Suomeen. Saatavilla https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaaaw-wwstructure/147512_Ollako_vai_eiko_olla-diasarja.pdf

- Pruuki, H. (2017a.) Hyvä ero lapsen ja nuoren näkökulmasta. Teoksessa H. Pruuki & J. Sinkkonen. *Lapsi ja ero. Eväitä eteenpäin.* (s. 67–93.) Helsinki: Kirjapaino.
- Pruuki, H. (2017b.) Mistä saan apua. Teoksessa H. Pruuki & J. Sinkkonen. *Lapsi ja ero. Eväitä eteenpäin* (s. 168–178). Helsinki: Kirjapaino.
- Rautavuoma, V. & Turunen, K. (2018.) Toimijuutta tukeva tulkkaus perhepalveluissa. Teoksessa J. Hiitola, M. Anis & K. Turtiainen (toim.), *Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi. Kohtaamisissa kehittyviä käytäntöjä* (s. 146–168). Tampere: Vastapaino.
- Rissanen, A. (2016.) Perhemuodon yhteys nuorten hyvinvointiin ja riskikäyttäytymiseen. Erityistarkastelussa vuoroasuminen. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (2016) (s. 247–258).
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. (2011). *Tutkimuksen voimasanat.*
- Rød, P. (2018). Divorce, families and children. Teoksessa S. Garvis & E. Ødegaard (toim.), *Nordic Dialogues on Children and Families* (s. 79–93). Abingdon, Oxon: Routledge, (Evolving families; nro 2).
- Ross, J. (2009.) Monikulttuuriset perheet Suomessa. Teoksessa P. Oksi-Walter, J. Roos & R. Viertola- Cavallari (toim.), *Monikulttuurinen perhe* (s. 128–156). Helsinki: Kustannus Oy Arkki.
- Rönkkö, L. & Rytönen, T. (2010). *Monisäikeinen perhetyö.* Helsinki: WSOY.
- Siironen, S. (5.1.2018). Jonottaminen lastenvalvojalle on eroperheiden piina – Pahimmillaan lapsi ei tapaa toista vanhempaansa kuukausiin. Yle Uutiset.
- Sinkkonen, J. (2017.) Vanhempien eron vaikutukset lapsiin. Teoksessa H. Pruuki & J. Sinkkonen. *Lapsi ja ero. Eväitä eteenpäin* (s. 21–35). Helsinki: Kirjapaino.
- Sipilä, J. & Österbacka, E. (2013). *Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Perheitä ja lapsia tukevien palvelujen tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus.* Helsinki: Valtiovarainministeriö. Saatavilla [file:///home/chronos/u-5acb902acd8a3389c8755aff1d6ad4cbe0c71cf9/Downloads/perhe_NETTI%20\(1\).pdf](file:///home/chronos/u-5acb902acd8a3389c8755aff1d6ad4cbe0c71cf9/Downloads/perhe_NETTI%20(1).pdf)
- Sosiaali- ja terveysministeriö Sosiaali- ja terveyspalvelut. Sosiaalipalvelut. Saatavilla 23.11.2018 <https://stm.fi/kasvatus-perheneuvonta>

- Sosiaali- ja terveysministeriö. Lapsen arki eron jälkeen. Suunnitelma vanhempien yhteistyöstä. Saatavilla 29.9.2019 <https://stm.fi/documents/1271139/4816712/Vanhemmuussuunnitelma+osa+1+Tietoa+vanhemmille>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Hankesuunnitelma. Saatavilla 23.10.2019 https://stm.fi/documents/1271139/1953486/Hankesuunnitelma_Lapsi-ja+perhepalveluiden+muutosohjelma.pdf/901bb807-89df-4efc-9ef6-257064f84ac0
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Lapsille, nuorille ja perheille sopivaa tukea oikeaan aikaan. Saatavilla 14.10.2019 [https://stm.fi/documents/1271139/4919814/LAPE_esite_P%C3%A4ivitys_03_2018_FI/d41b4b22-7339-4048-b23a-
adf1575994e6/LAPE_esite_P%C3%A4ivitys_03_2018_FI.pdf](https://stm.fi/documents/1271139/4919814/LAPE_esite_P%C3%A4ivitys_03_2018_FI/d41b4b22-7339-4048-b23a-adf1575994e6/LAPE_esite_P%C3%A4ivitys_03_2018_FI.pdf)
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Hankkeet ja säädösvalmistelu. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Saatavilla 23.10.2019 <https://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut>
- Stolbow, M. (2014.) *Erosta eteenpäin*. Porvoo: Bookwell Oy.
- Säävälä, M. (2011.) *Perheet muuttoliikkeessä. Perustietoa maahan muuttaneiden kohtaamiseen*. (Väestöntutkimuslaitos. 3 Katsauksia E 41/2011). Helsinki: Hakapaino Oy.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2018). Kasvatus- ja perheneuvonta. Työnsisältöjen, työtehtävien, tavoitteiden ja työmenetelmien määrittely. Saatavilla http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136496/URN_ISBN_978-952-343-126-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Tilastokeskus. Tuotteet ja palvelut. Maahanmuuttajat ja kotoutuminen. Perheet. Avioerot. Saatavilla 15.6.2019 <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/perheet/avioerot.html>
- Tilastokeskus (18.6.2019). Tilastot. Väestö. Siviilisäädyn muutokset. 2018. Solmittujen avioliittojen määrä väheni huomattavasti. Saatavilla http://tilastokeskus.fi/til/ssaaty/2018/ssaaty_2018_2019-06-18_tie_001_fi.html

- Tilastokeskus (19.6.2019). Ulkomaalaistaustaisten määrä ylitti 400 000 rajan. Saatavilla http://www.stat.fi/til/vaerak/2018/02/vaerak_2018_02_2019-06-19_tie_001_fi.html
- Tukea maahanmuuttajille 2018. Saatavilla 15.7.2019 <https://www.vantaa.fi/silkinportti>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2013). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuslaitos VTsIOM. Asenne avioliittoon ja avioeroon: seuranta. Saatavilla 14.10.2019. <https://wciom.ru/index.php?id=236&uid=9793>
- Valli, R. (2018). Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (s. 92–115). Keuruu: PS-Kustannus.
- Vantaan kaupunki. (10.4.2018). Vantaan hyvinvointiohjelma 2018-2022. Saatavilla https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/140382_Hyvinvointiohjelma_2018-web-0607-kaikkiosiot.pdf
- Vantaan kaupunki. Lapsiperheiden palvelut. Perheneuvola. Saatavilla 20.11.2018 <http://www.vantaa.fi/perheneuvola>
- Vantaan kaupunki. Terveys ja sosiaalipalvelut. Saatavilla 12.6.2019 https://www.vantaa.fi/uutisia/terveys_ja_sosiaalipalvelut/101/0/140771
- Vantaan Venäläinen Klubi ry. Toiminnan kuvaus. Saatavilla 15.7.2019 <http://www.anti-kafe.fi/suomeksi/>
- Vantaan väestö 2017/2018. Saatavilla 10.11.2018 https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/139050_Vaestorakenne_2017-2018.pdf
- Venäjän tilastokeskus. Tilastot. Viralliset tilastot. Väestö. Avioliitot ja avioerot. Saatavilla 14.10.2019. <https://www.gks.ru/folder/12781>
- Väestöliitto. Vanhemmuus. Pienten lasten vanhemmat. Lapset ja ero. Saatavilla 22.11.2018 http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapset_ja_ero
- Väestöliitto. Parit ja sinkut. Parisuhteen kriisit. ”Kunnes kuolema meidät erottaa”. Saatavilla 26.7.2019 https://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhdesta/parisuhteen_kriisit/kunnes-elama-meidat-erottaa/

Väestöliitto. Tutkimus. Väestöntutkimuslaitos. Tilastoja. Maahanmuuttajat. Saatavilla
25.9.2019 http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/

Webropol. Tuotteemme. Saatavilla 7.4.2019 <https://webropol.fi/tuotteemme/>

LIITE 1. Suomenkielinen saatekirje ja kyselylomake

KYSELY



Hyvä vastaaja

Vaikuta palveluiden kehittämiseen. Kysely koskee avo- tai avioerotilannetta ja sen jälkeistä auttamista. Kyselyn avulla on tarkoitus saada maahanmuuttajataustaisilta tietoa, jonka avulla voidaan kehittää eroauttamispalveluja.

Vastaaminen

Kyselyyn voi vastata suomen-, englannin- tai venäjän kielellä. Vastaamiseen menee muutama minuutti. Kysely on anonyymi, joten voit vastata nimettömänä. Palauta lomake siihen varattuun laatikkoon. Kyselyn tulokset esitetään perhepalveluista vastaaville päättäjille touku-kuussa 2019.

Lisätiedot

Kyselyn on laatinut Diakonia-ammattikorkeakoulun kolme opiskelijaa yhteistyössä Vantaan perheneuvolan kanssa. Lisätietoja kyselystä tarvittaessa antaa s-postin välityksellä c1800913@student.diak.fi

Yhteystietonsa jättäneiden vastaajien kesken arvotaan elokuvalippuja. Arvontaan voi osallistua kyselyssä olevalla lipukkeella.

Valitse sopiva vaihtoehto / vastaa kirjoittamalla.

1. Olen mies nainen muu
2. Ikä _____ vuotta
3. Mikä on äidinkielesi? _____
4. Olen asunut Suomessa alle 1 vuotta 1-3 vuotta 4-10 vuotta yli 10 vuotta koko ikäni
5. Asun Vantaalla kyllä en
6. Olen tällä hetkellä naimisissa parisuhteessa eronnut
 ero suunnitteilla/vireillä muu
7. Olen eronnut aikaisemmin kyllä en
8. Mistä Vantaan eropalveluista olet kuullut aikaisemmin? Voit merkitä useamman vaihtoehdon.

<input type="checkbox"/> Eron ensiapupisteet	<input type="checkbox"/> Suomalainen eroseminaari (Fisher)
<input type="checkbox"/> Puhutaan erosta – illat	<input type="checkbox"/> Perheasioiden sovittelu
<input type="checkbox"/> Eroryhmät aikuiset	<input type="checkbox"/> Lastenvalvojat
<input type="checkbox"/> Eroryhmät lapset	<input type="checkbox"/> Erokahvilat

9. Valitse sopivat vaihtoehdot. Jos vastaat A kohtaan kyllä, vastaa myös kohtiin B ja C.

Eropalvelut	A) Oletteko käyttäneet palvelua?		B) Oliko palvelusta apua?			C) Suositteisitko palvelua ystävälle?		
	kyllä	ei	kyllä	jonkin verran	ei	kyllä	ehkä	ei
Eron ensiapupisteet								
Puhutaan erosta –illat								
Eroryhmät aikuiset								
Eroryhmät lapset								
Suomalainen eroseminaari (Fisher)								
Perheasioiden sovittelu								
Lastenvalvojat								
Erokahvilat								
joku muu, mikä? (kirjoita)								

10. En ole hakenut apua erotilanteessa, miksi? _____

11. Millaisia palveluja haluaisit erotilanteessa? Voit merkitä useamman vaihtoehdon.

- keskusteluapu
 - neuvonta / käytännön asiat
 - vertaistuki / ryhmät
 - jotain muuta, mitä? _____
-
-

12. Mikä erotilanteen palveluissa on mielestäsi tärkeää? Merkitse sopiva vaihtoehto jokaiselta riviltä.

<u>Apu omalla äidinkielellä</u>	<input type="checkbox"/> ei tärkeää	<input type="checkbox"/> jonkin verran tärkeää	<input type="checkbox"/> hyvin tärkeää
<u>Palvelua saa silloin kuin sitä tarvitsee</u>	<input type="checkbox"/> ei tärkeää	<input type="checkbox"/> jonkin verran tärkeää	<input type="checkbox"/> hyvin tärkeää
<u>Palvelut sijaitsevat lähellä</u>	<input type="checkbox"/> ei tärkeää	<input type="checkbox"/> jonkin verran tärkeää	<input type="checkbox"/> hyvin tärkeää
<u>Apua kaikille perheenjäsenille</u>	<input type="checkbox"/> ei tärkeää	<input type="checkbox"/> jonkin verran tärkeää	<input type="checkbox"/> hyvin tärkeää
<u>muu, mikä?</u>	<input type="checkbox"/> ei tärkeää	<input type="checkbox"/> jonkin verran tärkeää	<input type="checkbox"/> hyvin tärkeää

13. Mistä etsisit apua erotilanteessa? Voit merkitä useamman vaihtoehdon.

- internet
- ystävät
- sukulaiset
- viranomaiset
- järjestöt
- muualta, mistä? _____

14. Olisiko sinulla jotain muuta asiaa tai kommentoitavaa eropalvelujen järjestäjille?

KIITOS OSALLISTUMISESTASI KYSELYYN!

irrota

Yhteystietosi elokuvalippujen arvontaa varten:

sähköposti _____
tai
puhelinnumero _____

LIITE 2. Venäjänkielinen saatekirje ja kyselylomake

Опрос



Уважаемый участник опроса,

ответив на представленные ниже вопросы, у вас есть возможность повлиять на развитие предоставляемых гражданам услуг. Тема опроса - процесс развода и помощь после него. Цель данного опроса - узнать мнение граждан иностранного происхождения об услугах, предоставляемых в процессе и после развода.

Опрос займёт всего несколько минут вашего времени. Анкетирование проводится на финском, английском, русском языках и имеет анонимный характер. Полученные данные будут использованы только в обобщенном виде для развития социальной помощи. Результаты будут предоставлены в организацию семейных услуг города Вантаа в мае 2019 года.

Анкетирование проводится студентами университета прикладных наук Диакониа совместно с семейной службой города Вантаа. Все интересующие вас вопросы, вы можете задать по электронной почте c1800913@student.diak.fi.

Среди принявших участие в анкетировании будут разыграны 5 билетов в кино. ВНИМАНИЕ! Для принятия участия в розыгрыше необходимо оставить контактные данные (номер телефона или адрес электронной почты) в конце анкеты.

Обведите подходящий вам вариант. При необходимости можно выбрать несколько вариантов ответов.

- 1. Пол женский мужской другое
- 2. Возраст _____ лет
- 3. Родной язык _____
- 4. Живу в Финляндии меньше года 1-3 года 4-10 лет больше 10 лет всю жизнь
- 5. Живу в Вантаа да нет
- 6. Семейное положение Женат/замужем В гражданском браке Разведен
 В процессе развода / планирую развод Другое
- 8. О каких услугах города Вантаа вы слышали ранее?
 - Первая помощь при разводе **Eron ensiapupisteet**
 - Финский семинар о разводах (Фишер), **Suomalainen eroseminaari (Fisher)**
 - Поговорим о разводе – вечера **Puhutaan erosta –illat**
 - Урегулирование семейных споров, **Perheasioiden sovittelu**
 - Группа помощи при разводе для взрослых, **Eroryhmät aikuiset**
 - Инспектор по организации встреч родителей и детей после развода, **Lastenvalvojat**
 - Группа помощи при разводе для детей, **Eroryhmät lapset**
 - Обсуждение вопросов развода в группе поддержки, **Erokahvila**

9. Выберите подходящий вам вариант (если отвечаете на вопрос А "ДА", то ответьте на В и С):

Услуги при разводе	А. Пользовались ли вы данной услугой?		В. Помогло ли это вам?			С. Посоветуете ли вы другу?		
	да	нет	да	в какой-то степени	нет	да	возможно	нет
Первая помощь при разводе, Eron ensiapupisteet								
Поговорим о разводе – вечера, Puhutaan erosta –illat								
Группа помощи при разводе для взрослых, Eroryhmät aikuiset								
Группа помощи при разводе для детей, Eroryhmät lapset								
Финский семинар о разводах (Фишер), Suomalainen eroseminaari (Fisher)								
Урегулирование семейных споров, Perheasioiden sovittelu								
Инспектор по организации встреч родителей и детей после развода, Lastenvalvoja								
Обсуждение вопросов развода в группе поддержки, Erokahvila								
Другое, что								

10. Не пользовался помощью в процессе/после развода, почему _____

11. Какие услуги хотели бы получить в процессе развода/ после развода? Можете выбрать несколько подходящих вам вариантов:

- психологическая помощь
- практические советы
- группы поддержки
- другое _____

12. Что в этих услугах на ваш взгляд самое важное? Выберите подходящий вам вариант на каждой строчке.

помощь на родном языке не важно в какой-то степени важно очень важно

помощь в тот момент, когда остро в ней нуждаюсь не важно в какой-то степени важно очень важно

услуги по месту жительства, в ближайших районах не важно в какой-то степени важно очень важно

помощь всем членам семьи не важно в какой-то степени важно очень важно

другое _____ в какой-то степени важно очень важно

13. Откуда бы вы искали помощь/поддержку в планировании, процессе или после развода? Можете выбрать несколько подходящих вам вариантов:

- интернет
- друзья/знакомые
- родственники
- государственные службы
- общественные организации
- другое _____

14. Есть ли у вас пожелания для дальнейшего планирования услуг при разводе? Что можно улучшить?

Спасибо за участие!

.....

Ваши контактные данные для участия в розыгрыше билетов в кино

Номер телефона _____

или электронная почта _____

LIITE 3. Englanninkielinen saatekirje ja kyselylomake

QUESTIONNAIRE



Dear respondent

by answering the inquiry, you help us to develop and enhance the quality of services provided during the whole process of divorce or separation of other unregistered relationship. The questionnaire deals with different situations during the divorce process and after it. The purpose of the inquiry is to obtain information from immigrants to enhance these services.

Responding to the questionnaire

The questionnaire is available in Finnish, English or Russian. The inquiry is short, so it takes a few minutes to respond it. The questionnaire is answered anonymously, and you can leave it to a specific mail box. The results of the inquiry will be represented to family service counselors in May 2019.

Additional Information

The inquiry has been prepared by three students of Diakonia University of Applied Sciences in cooperation with Vantaa Family Counselling. For more information, please contact us via e-mail c1800913@student.diak.fi

Among the respondents are drawn movie tickets. You can participate in the draw by giving your contact dates at the end of the inquiry.

QUESTIONNAIRE

1/2

Chose the most appropriate answer which applies to you.

1. I am female male other

2. Age _____ years

3. What is your native language? _____

4. I have lived in Finland for less than 1 year 1-3 years 4-10 years
 more than 10 years entire life

5. I live in Vantaa yes no

6. Marital status married in a relationship divorced planning a divorce other

7. Have you previously been divorced? yes no

8. Which divorce services in Vantaa have you previously heard of? Multiple selections are possible.

- | | |
|--|---|
| <input type="checkbox"/> First-aid for divorce (Eron ensiapupisteet) | <input type="checkbox"/> Finnish divorce seminar (Fisher)(Suomalainen eroseminaari) |
| <input type="checkbox"/> Discussing divorce – evenings (puhutaan erosta-illat) | <input type="checkbox"/> Family issues mediation (Perheasioiden sovittelu) |
| <input type="checkbox"/> Divorce groups adults (Eroryhmät aikuiset) | <input type="checkbox"/> Child welfare supervisors (Lastenvalvojat) |
| <input type="checkbox"/> Divorce groups children (Eroryhmät lapset) | <input type="checkbox"/> Divorce café (Erokahvilat) |

9. Select one or more for you appropriate selection. If you answer 'yes' in column A answer also column B and C.

	A. Have you received help during you separation?		B. Was it useful?			C. Would you recommend it?		
	yes	no	yes	partly	no	yes	maybe	no
First-aid for divorce								
Discussing divorce – evenings								
Divorce groups adults								
Divorce groups children								
Finnish divorce seminar (Fisher)								
Family issues mediation								
Child welfare supervisors								
Divorce café								
Other, what?								

10. I have not requested any help, Why? _____

11. What types of services would you need during a divorce? Multiple selection is possible.

- discussions and conversations
 - guidance / practical matters
 - peer support / groups, support from people in similar situations
 - other, what? _____
- _____
- _____

12. What would make the service important? Select a suitable alternative on every line.

- | | | | |
|----------------------------------|--|--|------------------------------------|
| help in my native language | <input type="checkbox"/> not important | <input type="checkbox"/> partially important | <input type="checkbox"/> important |
| service is available when needed | <input type="checkbox"/> not important | <input type="checkbox"/> partially important | <input type="checkbox"/> important |
| services are near by | <input type="checkbox"/> not important | <input type="checkbox"/> partially important | <input type="checkbox"/> important |
| help for all family members | <input type="checkbox"/> not important | <input type="checkbox"/> partially important | <input type="checkbox"/> important |
| other, what? | <input type="checkbox"/> not important | <input type="checkbox"/> partially important | <input type="checkbox"/> important |

13. Where would you search for help during a divorce? Multiple selection is possible.

- internet
- friends
- family
- municipality
- organizations
- other, what? _____

14. Other comments or suggestions for services or enhancements of existing services?

THANK YOU FOR PARTICIPATING!

.....
If you want to participate in the draw please leave your contact dates:

Your phone number _____

or your email _____

LIITE 4. Pienryhmätyöskentelyn ryhmitellyt ideat

Ideoita miten saada maahanmuuttajat tietoisiksi eropalveluista

- Tiedon saanti oman kulttuurin edustajan kautta, tukihenkilö mukana
- Walk-in-palvelut, vertaistuki, jalkautuminen
- Palveluja omalla kielellä, myös Internet-sivuille enemmän kielivaihtoehtoja, tulkkipalvelujen hyödyntäminen, kulttuuritulkkkaus
- Termien kääntäminen muille kielille, tulkkien opastaminen
- Palvelujen pysyvyys ja pitkäjänteisyys, koska tieto leviää hitaasti
- Maahanmuuttajien yhteisöjen ja yhdistysten hyödyntäminen

Ideoita miten saada maahanmuuttajat osallistumaan palveluihin

- Tietoa sinne, missä maahanmuuttajia liikkuu, esim. päiväkodit, koulut, maahanmuuttajapalvelut, terveyskeskus, kirjasto
- Tiedotustilaisuudet
- Riittävästi tietoa Internetiin
- Esitteet
- Huomioitava mahdollinen lukutaidottomuus: videomateriaali
- Luottamuksen rakentaminen
- Maahanmuuttajat mukaan palveluiden rakentamiseen
- Apua perusasioihin, muun muassa lastenhoito, kulkeminen, konkreettisesti näyttää missä palvelut sijaitsevat
- Fokus myös perheen lapsiin
- Monikulttuuriset parisuhteet voivat olla oma riskinsä, kun maahanmuuttajapuoliso jää eron jälkeen yksin